

Vår referens

Miljöavdelningen

Johan Johnmark

040/044-25 25 54

Enligt Sändlista

Fastställande av skötselplan för naturreservatet Haväng och Vitemölla strandbackar i Simrishamns kommun, Skåne län

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen fastställer att skötselplanen, daterad den 31 januari 2013, för naturreservatet Haväng och Vitemölla strandbackar i Simrishamns kommun ska gälla tills vidare.

Redogörelse för ärendet

Delområdet Vitemölla strandbackar fridlystes som naturminne den 31 december 1964.

Länsstyrelsen har arbetat fram ett förslag till skötselplan för naturreservatet Haväng och Vitemölla strandbackar i Simrishamns kommun.

Förslaget har remissbehandlats vid två tillfällen, 17 oktober 2011 och 19 juli 2012.

Länsstyrelsen har också haft ett fältnöte för allmänheten den 15 juli 2012 där cirka 250 personer deltog och ett inomhusmöte för allmänheten den 20 september 2012 där cirka 100 personer deltog.

Länsstyrelsen har bemött inkomna yttranden och synpunkter (bilaga 2).

Skäl för beslut

Länsstyrelsen ska, med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd (1998:1252) enligt miljöbalken m.m, fastställa en skötselplan för ett naturreservats långsiktiga vård.

Det unika i Haväng och Vitemölla strandbackar är den stora förekomsten av sandstäpp som ligger insprängd i de torra hedarna. Sverige är inom EU samarbetet, förbundet att bevara och förbättra livsbetingelserna för sandstäpp, vilket utgör en prioriterad naturtyp att bevara inom EU:s bevarandearbete.

Sandstappsarealen måste upprätthållas och öka för att inte arter som är beroende av de sandiga miljöerna ska dö ut, däribland en underart av sandnejlika (som har en av sina största världsförekomster i Vitemölla) och fältpiplärka (som omfattas av EU:s fågeldirektiv bilaga 1, för vilka särskilda skyddsområden skall avsättas) samt ett 60-tal andra rödlistade arter som är beroende av öppna sandiga förhållanden för sin överlevnad.

Det förekommer en stark lokal opinion mot att avverka det södra tallplantaget. Länsstyrelsen har lyssnat på denna opinion och har delat upp det södra tallplantaget i två skötselområden, ett utvecklingsområde (cirka 3,5 hektar) med successiv övergång till sandstäpp/torrhed i samråd med det nybildade skötselrådet, där representanter för de lokala föreningarna finns med och ett område med fri utveckling (cirka 10,2 hektar) där nuvarande markanvändning behålls tillsvidare med en ny bedömning om cirka 10 år.

Kritik har också riktats från närboenden och några lokala föreningar att länsstyrelsen vill restaurera sandstäpp just här och nu samt att det skulle vara osäkert att "experimentet" skulle lyckas.

En grundläggande parameter för att kunna behålla arter och naturtyper i livskraftiga bestånd är att det finns tillräckligt stora kärnområden som kan bära arterna på lång sikt. Naturtypen sandstäpp kräver mycket speciella geologiska förutsättningar för att kunna existera. Därav finns det inte möjligheten att få sandstäpp "var som helst". Haväng och Vitemölla strandbackar är ett av få ställen i Sverige där dessa geologiska förutsättningar finns. Sandstappsarealen i Sverige är cirka 50 hektar. Länsstyrelsen bedömer att det finns möjlighet att utöka denna areal med cirka 5 hektar på Haväng och Vitemölla strandbackar. I dagsläget återfinns cirka 30 procent av Sveriges totala sandstappsareal i Haväng och Vitemölla strandbackar och när restaureringen är genomförd skulle cirka 35% av Sveriges totala sandstappsareal finnas här. Mot bakgrund av antalet hotade arter som är knutna till naturtypen sandstäpp är det mycket hög tid att åtgärder vidtas så att deras livsbetingelser förbättras. Restaureringen av sandstäpp är inte ett experiment. Länsstyrelsen är så pass säker som det går att vara när man arbetar med naturen att det kommer att lyckas att återskapa sandstäpp. Etableringen av arterna kommer att ta olika lång tid, flertalet av insekterna kommer första året, växterna tar längre tid på sig (här kan bl.a. aktiv fröspridning skynda på förloppet avsevärt) och slutligen kan svamparna ta upp till 20 år på sig, från det att sporen har grott tills fruktkroppen dyker upp. Det ska tilläggas att i de sandblottor som grävdes vintern 2011 har fältsippa redan börjat spira.

Avverkningarna i det norra tallplantaget är planerade att ske etappvis och successivt i syfte att låta gräs och örter etablera sig på de avverkade områdena

innan ytterligare avverkning sker. Naturvårdsverket har utbetalt intrångsersättning till markägaren vilket innebär att Naturvårdsverket äger träden.

Vidare finns en stor oro från närboenden att det kommer att uppstå sandflykt. Den miljö länsstyrelsen eftersträvar att återskapa finns i dagsläget i anslutning till Vitemölla by och norr om det befintliga norra tallplantaget. Dessa befintliga sandblottor ligger således närmare bebyggelse än de som är planerade att anläggas. Varken Länsstyrelsen eller markägare har före remissen fått in några klagomål på att dessa sandblottor skulle ha medfört någon form av besvär för någon närboende. Det tidigare sandflyktsproblemet i Skåne (längs med kusterna och i Sjöbosänkan) bottnade i överbete och att de sandiga markerna brukades som åkrar, vilket ej kommer att ske i Haväng och Vitemölla strandbackar. Det ska tilläggas att i direkt anslutning intill naturreservatet finns cirka 50 hektar sandig åkermark som upplöjs årligen.

Det är mycket viktigt att restaureringsarbetet i de olika skötselområdena sker varsamt och successivt. Det är bättre med många små åtgärder än en stor genomgripande. Restaureringsarbetet, för flertalet av skötselområdena, kommer enligt länsstyrelsens bedömning att pågå i 10-15 år. Den årliga restaureringsinsatsen kommer främst att ske vintertid och under kortare perioder i respektive skötselområde. Länsstyrelsen ser dessa restaureringsåtgärder som nödvändiga för att kunna behålla och utöka livsutrymmet för en mängd hotade arter i naturreservatet.

Länsstyrelsen är viss om att området även i framtiden kommer att vara en vacker rofylld och mycket omtyckt naturmiljö att besöka.

Detta beslut kan överklagas till Regeringen, Miljödepartementet, se bilaga 3

Detta beslut har fattats av länsöverdirektören Göran Enander. I den slutliga handläggningen har även deltagit miljödirektör Annelie Johansson, naturvårdsdirektör Per-Magnus Åhrén och naturvårdshandläggare Johan Johnmark, föredragande.

Göran Enander

Johan Johnmark

Bilagor:

1. Skötselplan för naturreservatet Haväng och Vitemölla strandbackar
2. Inkomna yttranden och länsstyrelsens bemötande
3. Hur man överklagar

Skötselplan för naturreservatet

Haväng och Vitemölla strändbackar

Simrishamns kommun
Skåne län

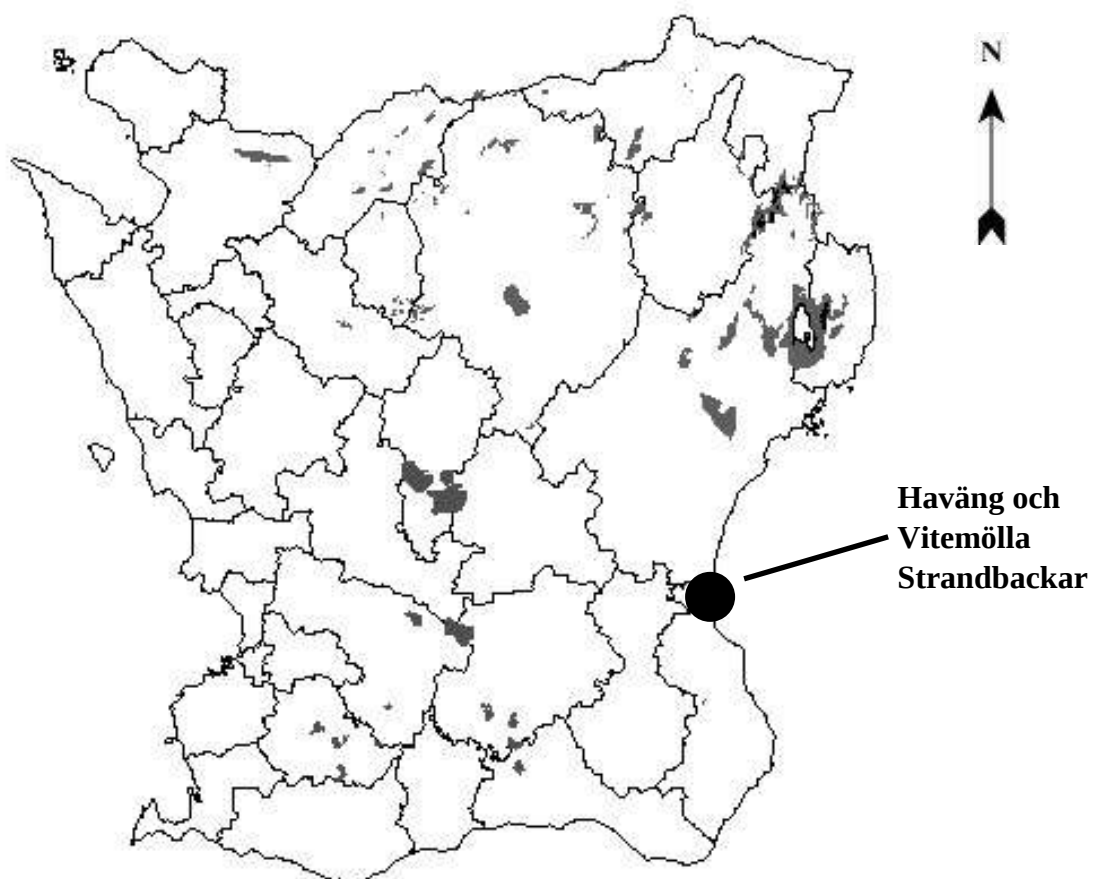

Miljöavdelningen
Johan Johnmark

Länsstyrelsen
Skåne

Diarienummer	511-17097-2012, 1291-202
Beslutsdatum	2013-01-31
Titel:	Skötselplan för naturreservatet Haväng och Vitemölla strandbackar
Utgiven av	Länsstyrelsen i Skåne län
Författare:	Johan Johnmark
Beställningsadress:	Länsstyrelsen i Skåne Län Miljöavdelningen 205 15 MALMÖ Tfn: 040-25 20 00 http://www.lansstyrelsen.se/skane
Copyright:	Innehållet i denna rapport får gärna citeras eller refereras med uppgivande av källan
Layout:	Länsstyrelsen i Skåne län
Tryckt:	Länsstyrelsen i Skåne län 2013
Omslagsbild:	Vitemölla strandbackar år 2011

Översiktskarta med kommungränser och områdets läge. Skala cirka 1:1000 000.

Innehållsförteckning

1 Syftet med naturreservatet.....	6
2 Beskrivning av området.....	7
2.1 Administrativa data.....	7
2.2 Markhistorisk beskrivning och nuvarande markanvändning	7
2.3 Områdets bevarandevärden	12
2.3.1 Geovetenskapliga bevarandevärden	13
2.3.2 Biologiska bevarandevärden.....	14
2.3.3 Kulturhistoriska bevarandevärden	15
2.3.4 Intressen för friluftslivet	17
3 Planerad markanvändning och skötsel.....	17
3.1 Bevarandemål för området enligt Natura 2000	17
3.2 Generella åtgärder.....	18
3.2.1 Riktade åtgärder för vissa artgrupper eller arter	19
3.3 Naturreservatet och olika former av lantbruksstöd.....	20
3.4 Skötselområden.....	20
4 Mål och åtgärder för skötselområden.....	21
4.1 Skötselområde Hav: cirka 40,8 hektar	21
4.1.1 Beskrivning.....	21
4.1.2 Bevarandemål	21
4.1.3 Skötselåtgärder	21
4.1.4 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärder	21
4.2 Skötselområde Sandstrand och öppna dyner: Cirka 13,6 hektar, varav restaureringsmark cirka 1 hektar	21
4.2.1 Beskrivning.....	21
4.2.2 Bevarandemål	21
4.2.3 Restaureringsåtgärder	22
4.2.4 Skötselåtgärder	22
4.2.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärder	22
4.3 Skötselområde Torra hedar: cirka 91,8 hektar varav restaureringsmark 4,9 hektar	23
4.3.1 Beskrivning.....	23
4.3.2 Bevarandemål	23
4.3.3 Restaureringsåtgärder	24
4.3.4 Skötselåtgärder	24
4.3.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärder	24
4.4 Skötselområde Sandstjäpp cirka 20 hektar, varav restaureringsmark 5 hektar	25
4.4.1 Beskrivning.....	25
4.4.2 Bevarandemål	25
4.4.3 Restaureringsåtgärder	26
4.4.4 Skötselåtgärder	27
4.4.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärder	27
4.5 Skötselområde Trädklädda sanddyner: Cirka 3,2 hektar, varav restaureringsmark 3,2 hektar	28
4.5.1 Beskrivning.....	28
4.5.2 Bevarandemål	28
4.5.3 Restaureringsåtgärder	28
4.5.4 Skötselåtgärder	29
4.5.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärder	29
4.6 Skötselområde Trädklädda betesmarker cirka 46,9 hektar, varav restaureringsmark cirka 17,5 hektar	29
4.6.1 Beskrivning.....	29
4.6.2 Bevarandemål	29
4.6.3 Restaureringsåtgärder	30
4.6.4 Skötselåtgärder	31
4.6.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärder	31

4.7 Skötselområde Ädellövskogar, 7,5 hektar varav restaureringsmark 1,6 hektar...	31
4.7.1 Beskrivning.....	31
4.7.2 Bevarandemål.....	32
4.7.3 Restaureringsåtgärder.....	32
4.7.4 Skötselåtgärder.....	33
4.7.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärder.....	33
4.8 Skötselområde Blandskogar med tall och ädellöv, 17,1 hektar.....	32
4.8.1 Beskrivning.....	32
4.8.2 Bevarandemål.....	32
4.8.3 Skötselåtgärder.....	33
4.8.4 Konsekvenser av skötselåtgärder.....	33
4.9 Skötselområde Vattendrag och sumpskogar cirka 7,7 hektar	33
4.9.1 Beskrivning.....	33
4.9.2 Bevarandemål.....	34
4.9.3 Skötselåtgärder.....	34
4.9.4 Konsekvenser av skötselåtgärder.....	34
4.10 Skötselområde Kumla Flo (Ola Hans Korra) cirka 0,7 hektar	34
4.10.1 Beskrivning.....	34
4.10.2 Bevarandemål.....	35
4.10.3 Skötselåtgärder.....	35
4.10.4 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärder.....	35
4.11 Skötselområde Utvecklingsområde successiv övergång till sandstäpp/torrhed i samråd med skötselrådet cirka 3,5 hektar	35
4.11.1 Beskrivning.....	35
4.12 Skötselområde Fri utveckling med nuvarande markanvändning tillsvidare nybedömning om cirka 10 år cirka 10,2 hektar	35
4.12.1 Beskrivning.....	35
5 Friluftsliv och turism.....	35
5.1 Allmän inledning.....	35
5.2 Utmärkning av naturreservatets gräns	36
5.3 Information	36
5.4 Parkeringar	36
5.5 Vandringsleder.....	36
5.6 Byggnader	37
5.7 Rastplatser och eldstäder	37
5.8 Renhållning och sanitära anordningar.....	37
6 Konsekvenser av klimatförändringarna	37
7 Jakt.....	38
8 Tillsyn.....	38
9 Dokumentation och uppföljning	38
9.1 Uppföljning av skötselmål.....	38
9.2 Dokumentation av skötselåtgärder	38
9.3 Uppföljning av kostnader	39
10 Revidering av skötselplan.....	39
11 Kostnader och finansiering.....	39
11.1 Ekonomisk utredning.....	39
11.2 Finansiering av förvaltningen	39
12 Rödlistade arter enligt Artdatabanken 2010.....	40
12.1 EU-prioriterade naturtyper, arter och bevarandestatus	42
13 Källor.....	43
13.1 Kartor	43
13.2 Skriftliga källor.....	43
13.3 Muntliga kontakter.....	43
13.4 Foton	44
14 Utdrag ur fastighetsregistret	44
BILAGOR:	
1. Skötselområden	
2. Anläggningar	
3. Natura 2000-området med naturtyper, Klammerbäck	
4. Natura 2000-området med naturtyper, Vitemölla	
5. Målbild år 2040-2050	

1 Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara, restaurera och utveckla ett område med aktiva strand- och dynbildningsprocesser, trädklädda dynområden, sandstäpper, meandrande bäckar, ädellövskogar och trädklädda- samt öppna betesmarker med de arter som är beroende av dessa habitat samt att främja det rörliga friluftslivet.

Syftet nås genom att:

- Vattenområdet och de sublitorala sandbankarna utvecklas naturligt genom att området lämnas fritt från åtgärder och ingrepp.
- Restaurera och underhålla de vita- och grå sanddynerna.
- Restaurera och underhålla sandstäppsmiljöerna.
- Restaurera och underhålla de trädklädda sanddynerna.
- Bevara och utveckla bryn, buskage och en glest trädklädd betesmark.
- Sumpskog lämnas i huvudsak till en fri intern dynamik.
- Bevara områdets hydrologi.
- Skogen hålls flerskiktad och innehåller olikåldriga träd av främst tall, bok, ek och hassel. Mängden död ved är riklig.
- Gynna de i området förekommande habitatlistade och rödlistade arterna, i synnerhet sandnejlika, fältpiplärka och havsmurarbi.
- Anlägga, om möjligt, ytterligare vatten för i området förekommande groddjur. Bevara och utveckla sommar- och övervintringsrefugier för groddjur.
- Ta bort främmande arter av träd och buskar.
- Hålla området tillgängligt för allmänhetens friluftsliv.

Nya kunskaper om hotade och hänsynskrävande arter och naturtyper ska beaktas i den löpande skötseln av området.

Naturreservatet är avgränsat med heldragen svart linje. Skala 1:15 000

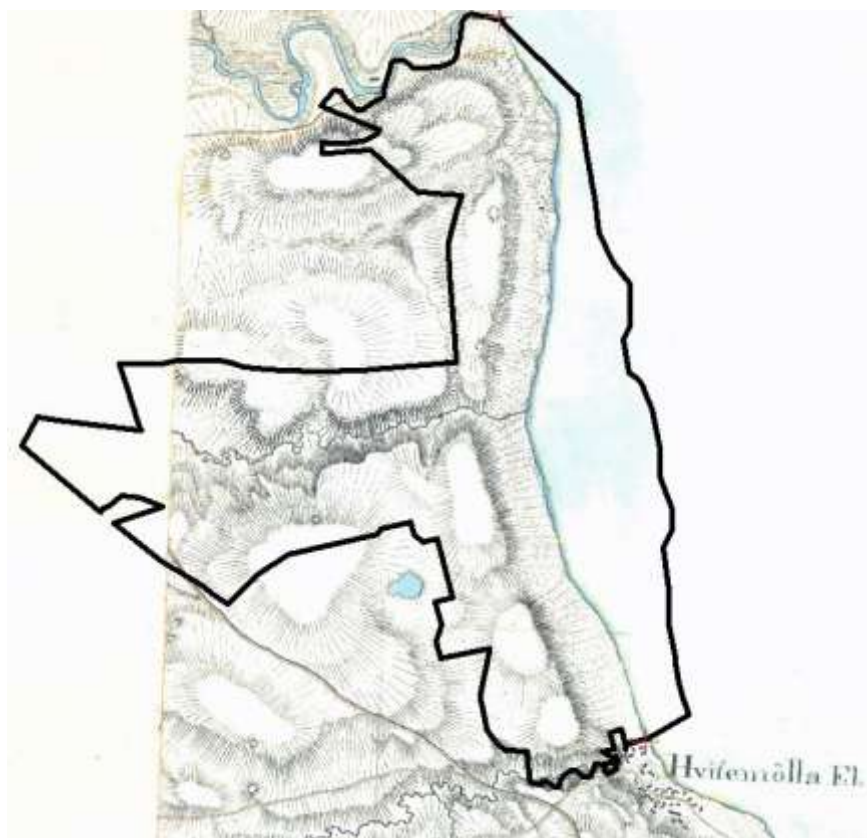
2 Beskrivning av området

2.1 Administrativa data

Namn	Haväng och Vitemölla Strandbackar
Objektnummer	1102223
Skyddsform	Naturresevat
Beslutsdatum	2013-01-31
Förvaltare	Stiftelsen för Fritidsområden i Skåne
Internationella åtaganden	Natura 2000-områden enligt art- och habitatdirektivet Klammersbäck (SE 0420238) och del av Verkeåns dalgång (SE 0420075)
Län	Skåne
Kommun	Simrishamn
Biogeografisk region	Kontinental zon
Läge	Området är beläget ca 2 km nordväst om Kivik
Gränser	Området är markerat med heldragna linjer på kartan på sidan 6.
Koordinater	X 449376, Y 6174203 (SWEREF 99)
Fastigheter och markägare	Ravlunda 23:3, del av Torup 1:1 och samfälligheterna Ravlund S:2 och del av Ravlunda S:6, Stiftelsen för fritidsområden i Skåne, enskilda samt samfällid mark
Servitut och nyttjanderätter	Servitut och nyttjanderätterna bifogas till denna skötselplan.
Arealer	Totalt 262,3 ha
Skötselplansförfattare	Johan Johnmark

2.2 Markhistorisk beskrivning och nuvarande markanvändning

På 1600-talet stod ekskogen fortfarande tät i norra delen av Strandbackarna. I ekskogen hölls ollonsvin, år 1621 beräknades att ekskogen norr om Klammersbäck kunde hålla hela 424 och en kvarts svin. I övrigt nyttjades området som utmark, där betesdjuren strövade fritt. I slutet av 1600- och början av 1700 talet höggs den sista skogen ner för att möta det ökade behovet av virke till skeppsnäringen. Där skogen tidigare stått påbörjades odling av råg och bovete. Åkrarna blev snabbt mycket magra och kunde bara odlas två år i rad för att sedan ligga i träda i sju till åtta år. Carl von Linné skrev att efter det att marken odlats blev den så utmärglad att där inte ens växte ogräs, utan sanden låg bar. Det intensiva markutnyttjandet resulterade i stora flygsandsproblem med översandade åkrar. Tall planterades i början av 1800-talet på backen norr om Klammersbäck. Denna tall avverkades och en ny plantering skedde på 1920-talet. Söder om Klammersbäck planterades tall på 1930-talet.

Rekognosceringskartan från år 1810 uppvisar ett i princip trädlöst landskap

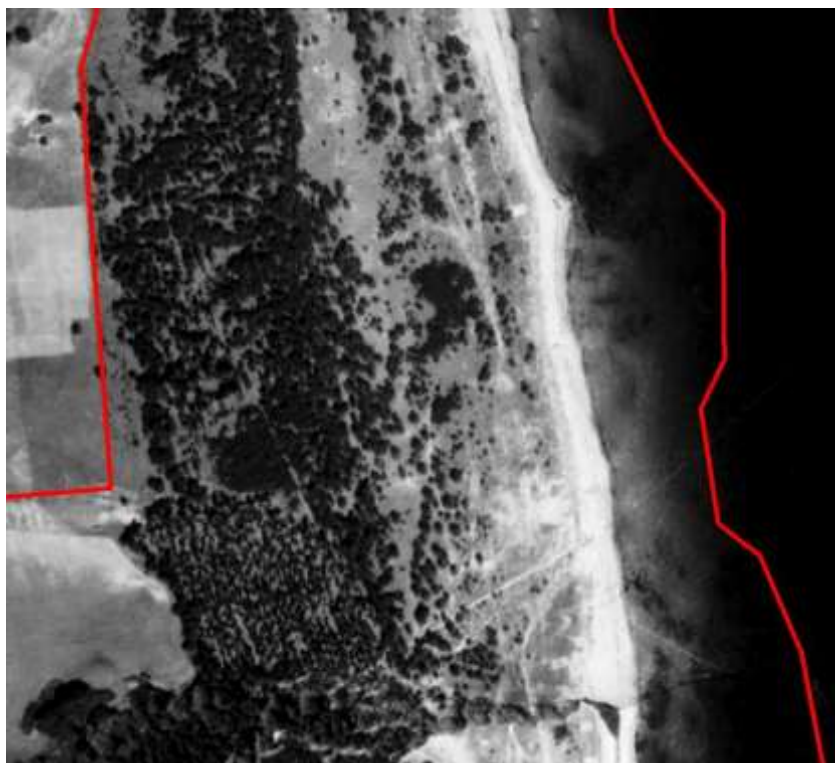
Generalstabskartan från år 1862. Området bestod till större delen av öppen mark. Notera de två trädbevuxna områdena norr om Klammersbäck.

Häradsekonomska kartan från år 1926-34. Markanvändningen har inte förändrats nämnvärt mot hur det ser ut idag. De områden som utgjordes av åker år 1926-34 är idag betesmark eller förslås övergå till betesmark.

Flygbild från år 1947. Notera hur mycket bar sand det fanns i området jämfört med färgortofotot från år 2010 och hur glest det var mellan tallarna i synnerhet vid havet inom den norra delen. Notera också hur tät den trädklädda betesmarken i Klammerbäcksdelen var.

Detaljbild från flygfotot år 1947, avseende den norra delen. Klammerbäck längst ned i bild.

Detaljbild från flygfotot år 1947, avseende den södra delen.

Färgortofoto från år 2010. Notera hur tallen har expanderat, främst i det kustnära området norr om Klammersbäck.

2.3 Områdets bevarandevärden

- **Befintliga och angränsande naturreservat:** Vitemölla strandbackar fridlystes såsom naturminne den 31 december 1964. Naturminnet har i samband med miljöbalkens ikraftträdande den 1 januari 1999 övergått till att vara ett naturreservat. Området gränsar till Verkeåns naturreservat i norr.
- **Natura 2000 områden:** Naturreservatet Haväng och Vitemölla strandbackar utgörs delvis av två Natura 2000 områden, utpekade enligt Art- och habitatdirektivet. Klammersbäck (SE 0420238) och del av Verkeåns dalgång (SE 0420075) som är fastställda av EU kommissionen i december 2004.
- **Riksintresse enligt 3 kap 6 § Miljöbalken (MB Friluftsliv):** Området omfattas i sin helhet av riksintresse för friluftslivet (kuststräckan Åhus - Simrishamn med Stenshuvud – Verkeån).
- **Riksintresse enligt 3 kap 6 § Miljöbalken (MB) Naturvård:** Området omfattas i sin helhet av riksintresse avseende naturvård (Verkeån med dalgång N66).
- **Riksintresse enligt 3 kap 6 § Miljöbalken (MB) Kulturmiljövård:** Hela området omfattas även av riksintresse för kulturmiljövården (Haväng-Vitemölla). Området har varit bebott sedan stenåldern till åtminstone järnåldern. Värdena i riksintresset består av kustlandskapet med kyrkbyar, fiskelägen, strandängar, ålabodar och förhistoriska gravar. Det finns flera boplatser, gravhögar och domarringar från dessa tidsepoker bevarade inom området. Från nyare tid finns dels Lindgrens länga (Havängs utemuseum) och Stenörens ålabod samt sju s.k. Per-Albin Fort från andra världskriget.
- **Riksintresse enligt 3 kap 9 § Miljöbalken (MB):** Området omfattas riksintresse för totalförsvaret (bullerinfluenzen från Ravlunda skjutfält uppgår till 100 dB i norra området till 95 dB i södra delen av området).
- **Riksintresse enligt 4 kap 2 § MB:** Området omfattas av riksintresse avseende sitt värde för både det rörliga friluftslivet och turismen, Kustområdet i Skåne från Örnahusen söder om Skillinge till Åhus.
- **Riksintresse enligt 4 kap 4 § MB:** Området omfattas av riksintresse för kustzon.
- **Strandskyddat område enligt 7 kap 13-18 §§ MB:** Utvidgat strandskydd 300 meter gäller utmed kusten och ordinarie strandskydd om 100 meter gäller längs Verkeån, Klammersbäck och Mölleån samt kring dammen, Ola Hans Korra (Kumla flo).
- **Fågelarter enligt EU:s fågeldirektiv bilaga 1, för vilka särskilda skyddsområden skall avsättas:** I området förekommer fältpiplärka, *Anthus campestris* (A255) häckande, fisktärna, *Sterna hirundo* (A193) födosökande, kentsk tärna, *Sterna sandvicensis* (A191) födosökande, kungsfiskare, *Alcedo atthis* (A229) födosökande, röd glada, *Milvus milvus* (A074) födosökande möjligen häckande, nattskärna, *Caprimulgus europaeus* (A224) möjligen häckande, silvertärna, *Sterna paradisaea* (A194) födosökande, skräntärna, *Sterna caspia* (A190) födosökande, småtärna, *Sterna albifrons* (A195) födosökande, trädlärka, *Lullula arborea* (A246) möjligen häckande.
- **Fiskeförbudsområden:** Utanför samtliga tre åmynningar råder fiskeförbud 15 september till 30 april, med undantag av ålfiske som utövas med stöd av enskild rätt.
- **Länets naturvårdsprogram:** Haväng och Vitemölla strandbackar är utpekade som ett klass 1 objekt (högsta naturvärde) i länets naturvårdsprogram och Klammersbäck är utpekade som ett klass 2 objekt (mycket höga naturvärden).

- **Tätortsnära natur:** Klammersbäck och dammen, Kumla flo (Ola Hans Korra) samt markerna öster om Stigalund, ingår i ett område som utpekats i planeringsunderlaget tätortsnära natur.
- **Skogsstrategin:** Området ingår i skogsstrategin.
- **Nationellt särskilt värdefullt vatten:** Verkaån är utpekad som ett nationellt särskilt värdefullt vatten.
- **Ängs- och hagmarksinventeringen:** I ängs- och hagmarksinventeringen är Vitemölla strandbackar och Lindgrens backar utpekade som klass 1 områden (klass 1 är högst och klass 4 lägst). Den trädklädda betesmarken norr om Klammersbäck är utpekad som ett klass 2 område och de öppna betesmarkerna söder om Klammersbäck från Vitemölla strandbackar till riksvägen som ett klass 3 områden.
- **Nationell bevarande plan för odlingslandskapet:** Hela området omfattas av den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet (Drakamölla-Åskebjär-Glimmeboda-Brösarp-Haväng) och bevarandeplan för odlingslandskapet (Glimmeboda-Brösarp-Haväng).
- **Skogsstyrelsens naturvärden:** Det finns två nyckelbiotoper vid Klammersbäck, som består av gammal grov skog med rikligt med lågor. Områdena är på 0,9 och 1,1 hektar. I naturreservatets sydvästligaste punkt finns ett naturvärdesobjekt på 0,2 hektar som består av en källa.
- **Sandstäppsförekomst:** Naturreservatet utgör ett kärnområde avseende förekomsten av sandstäpp i Sverige. Inom naturreservatet finns cirka 15 hektar sandstäpp av cirka 50 hektar som finns i Sverige. Sverige har ett internationellt ansvar för att skydda och vårda denna naturtyp. Sandstäpp är en prioriterad naturtyp inom EU:s bevarandearbete.
- **Åtgärdsprogram/ -arter:** Åtgärdsprogram för sandstäpp är under framtagande. Det finns flera åtgärdsprogramarter i området, såsom fältpiplärka, martorn, havsmurarbi och dynglevande skalbaggar.
- **Exklusiv svamplokal:** Naturreservatet betraktas som en av de viktigaste och mest exklusiva lokalerna för gasteromyceter (svampar) i Sverige och i norra Europa.
- **Rödlistade arter enligt Artdatabanken:** Det finns minst 66 olika rödlistade arter inom naturreservatet. Fördelningen på 2010 års rödlista är 3 akut hotade arter, 18 starkt hotade arter, 17 sårbara arter och 28 nära hotade arter.
- **Hotade groddjur:** Dammen, Kumla flo (Ola Hans Korra), utgör sedan åtminstone 1950-talet en synnerligen viktig baslokal för lövgroda (*Hyla arborea*), med årligen cirka 60 spelande hannar. I dammen finns även långbensgroda (*Rana Dalmatina*) med ett 30-tal hannar år 2004 och strandpadda (*Bufo calamita*) (5-10 hannar år 1997) samt större vattensalamander (*Triturus cristatus*).

2.3.1 Geovetenskapliga bevarandevärden

Berggrunden består främst av lerskiffer från Kambrium-Ordovicium och i östra delen av naturreservatet av sandsten. Området består till största delen av glacialt silt- och sandsediment. På några ställen finns även glacial lera. Dessa sediment avsattes i samband med den senaste isavsmältningen i en issjö som dämdes upp mellan den tillbakasmältande landisen i öster och den högre terrängen i väster. Sedimenten har delvis plåtåform, där plåtans yta motsvarar vattenytan i bassängen där sedimenten avsattes. På sina håll har sedimenten en kuperad morfologi som beror på att de delvis avsattes på kvarliggande rester av dödis, som sedan smält bort. Morfologin har också starkt påverkats av erosion, genom fluvial erosion i sen- och postglacial tid. Längs den av

havet formade strandlinjen löper en remsa av postglacial sand på upp till +25 meter över havet. Sanden består i huvudsak av kvarts vilket ger stranden en ovanligt ljus färg. Längs med kusten pågår aktiva dynbildningar med embryonala sanddyner. Längs med vattendragen inom naturreservatet finns några mindre fläckar av postglaciala svämsediment. Åmynningarna i havet är vandrande och omformar ständigt stranden. Naturreservatet har stor betydelse för tolkningen av inlandsisens avsmältning i Skåne.

2.3.2 Biologiska bevarandevärden

Naturreservatet börjar i öster med tre meters djupkurvan i Hanöbukten. Längs hela naturreservatet löper en sandstrand med vita dyner, som delvis är bevuxna med sandrör och strandråg samt enstaka martorn (starkt hotad - EN). Tidigt på våren växer här även de ettåriga växterna vårsprägel och vårklynne, senare på säsongen blommar strandvialen här. I det innanförliggande grå dynområdet har havsmurarbi (akut hotad - CR) påträffats. Vresros växer också här med några mindre bestånd. Innanför de grå dynerna breder torra hedar ut sig, här växer bl.a. borsttåtel, fältsippa, gulmåra, trift, hedblomster, fältmalört och flockfibbla. Här har även väpplingblåvinge (sårbar - VU), hedpärlemofjäril (nära hotad - NT) och mindre linjordloppa (VU) påträffats. Heden övergår i en brant sluttning. På sluttningen finns den hotade naturtypen sandstäpp. Här växer utöver de på gräsheden förekommande arterna även bl.a. tofsäxing (EN), sandtimotej (EN), stor sandlilja (EN), sandnejlika (EN), sandvedel (EN), luktvädd (VU), gråådra (VU). Här påträffades också insekten läppstekel (NT) år 2010. Sandstäppen utgör också livsmiljö för en rad hotade svampar som sträv jordstjärna (EN), naveljordstjärna (EN), grå stjärkröksvamp (EN) och fransig stjärkröksvamp (EN).

Ovanför sluttningen (+25 meter) finns en planterad tallskog av produktionsskogstyp. I centrala delen av naturreservatet rinner Klammersbäck. Här finns frodig ädellövskog och alsumpskog. I ädellövskogen finns en rik lundflora med gulsippa, smånunneört, desmeknopp, tandrot, lungört. På bokarna växer bl.a. bokvårtlav (NT). De gamla ihåliga bokarna är även livsmiljö för skalbaggar stor plattnosbagge (NT) och barkrödrock (NT). På betesmarkerna utmed Klammersbäck finns bl.a. mandelblom och gullviva. Här lever ett antal sällsynta dyngbaggar som månhornsbagge (VU), rak-, krok- och mindre horndyvel (samtliga NT).

På de öppna sandiga områdena häckar fältpiplärka (EN), trädlärka (Natura 2000 art) och sånglärka (NT). Fältpiplärka är en Natura 2000-art (A255) och omfattas även av Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för hotade arter. År 2008 häckade två par fältpiplärka i området, varav det ena paret fick ut 7 ungar. Fältpiplärkan behöver stora trädfria sandiga områden för sin överlevnad. I anslutning till odlad mark utanför området har raphöna (NT) setts.

Det höga besöksstrycket från människor med husdjur har medfört att stranden inte har någon större betydelse som häckningslokal för fågel. Däremot har naturreservatets strand betydelse som rast- och födosökslokal för ett flertal fågelarter. Därav är det viktigt att på hösten ilandfluten tång får ligga kvar åtminstone tills följande sommars badsäsong. Denna tång utgör också ett visst erosionsskydd.

Samtliga av de hotade arterna i området är helt beroende av att öppen sand, markstörningar, grå sanddynor och glesa skogar. Den pågående igenväxningen inom naturreservatet utgör ett direkt hot mot dessa arter.

2.3.3 Kulturrehistoriska bevarandevärden

Hela området omfattas av riksintresse för kulturmiljövården. Värdena i riksintresset består av kustlandskapet med kyrkbyar, fiskelägen, strandängar, ålabodar och förhistoriska gravar.

I södra delen av naturreservat finns en hög från brons- järnåldern. Högen är cirka 10 meter i diameter och 0,9 meter hög och består av ett 20-tal stenar. Norr om Klammersbäck finns även en hög från samma tidsperiod och av ungefär samma storlek.

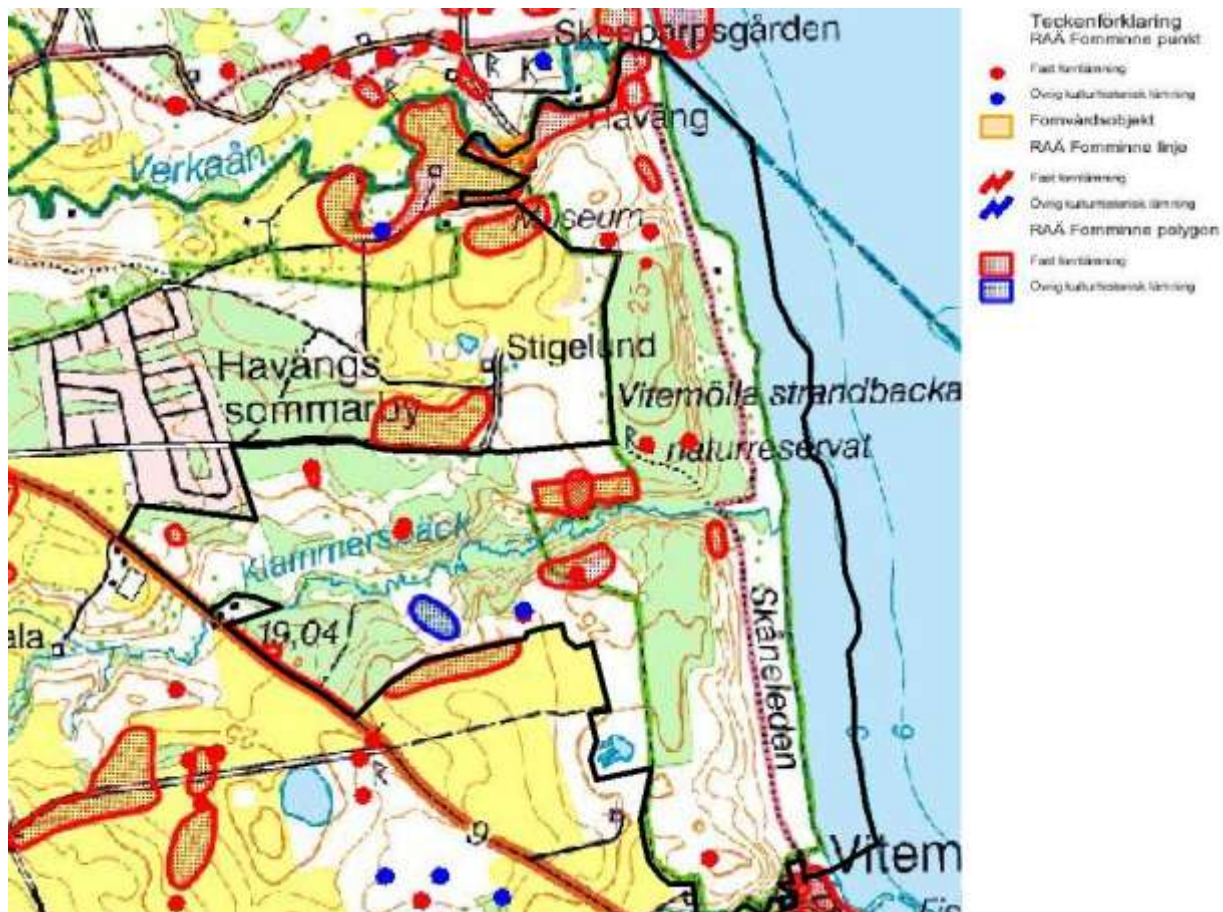
I sluttningen strax söder om Klammersbäck ligger lämningarna av en boplats från sten-brons-järnåldern. Boplatsen är cirka 100 x 75 meter. Här har bl.a. enstaka avslag av sydvästsånsk- och Kristianstadsflinta påträffats.

Längs Klammersbäcks norra strand, innanför de +25 meter höga sluttningen utförde Regionmuseet Kristianstad en arkeologisk forskningsundersökning av boplatsen, år 2009. Platsen kan, genom fyndmaterialet, dateras till romersk järnålder-vikingatid. Boplatsen på cirka 315 x 100 meter, kan tolkas som en kustnära handels- och hantverksplats, där en del av materialet (dräktspännen och beslag av hög kvalitet, bågarglas) visar på dess knytning till en högre statusmiljö. De vanligaste fynden var keramik, järnslag och djurben. Hantverk är väl belagt genom fynd som visar på järnsmide, bronsgjutning, bearbetning av bärnsten och textilhantverk. Påtagligt är flera järnnitar som kan ha med båtbyggeri att göra. Platsens kontaktnät visas bl.a. genom västslavisk keramik, norsk täljsten, orientaliska och västeuropeiska glaspärlor, och skärvor till glasbägare, möjligen västeuropeiska. På platsen påträffades flera spår efter byggnader och dessa var som mest frekventa centralt inom området. Grophusen talar för hantverk och förvaring. Flera stolphål var kraftiga och visar att stolpbyggda hus funnits på platsen. En del stenpackningar talar för att andra, okända, aktiviteter har bedrivits på platsen. Keramik, djurben och en del av en kvarnsten visar på det mer alldagliga livet på platsen.

På motsatt sida, söder om Klammersbäcks strand finns gravfält från sten-järnåldern. Gravfältet är cirka 70 x 70 meter och består av en stensättning, en domarring och 17 resta stenar. På åkermarken precis söder om naturreservatsgränsen finns ytterligare en boplats från sten-järnåldern på cirka 450 x 70 meter.

I anslutning till Klammersbäck finns en tegelbrukslämning ifrån nyare tid. Lämningen finns inom ett cirka 150x100 meter stort område. En äldre (från 1600-talet) tegelindustrilämning finns precis söder om Verkaåns utlopp. Lämningen är cirka 100x75 meter.

Norr om Klammersbäck finns ett område med förmodad boplats från sten-järnåldern, samt förmodade domarringar och stensättningar från samma tidsperiod.

Karta med fornlämningar inom naturreservatet. Markingrepp eller markförändrande åtgärder inom eller invid en fast fornlämning kräver tillstånd enligt kulturminneslagens 2 kap.

Vid Stenören ligger två stycken högar från sten-järnåldern. De har måtten 22 x 1,6 meter och 16 x 1 meter. De är delvis överväxta och även delvis sönderkörda av skogsmaskin.

På Lindgrens backe finns ytterligare en förmodad boplats, 100 x 50 meter, från sten-järnåldern.

Alldeles norr om naturreservatet utmed Verkaån finns en stor boplats från järnåldern. Traditionen förtäljer att en stad har legat på platsen.

Nyare lämningar i området är Lindgrens länga, som i dag innehåller Havängs utemuseum och Stenörens ålabod, som även den är ett museum. Längs med kusten finns sju stycken Per-Albin-fort från andra världskriget.

Av ovan nämnda kulturlämningar kan konstateras att den mänskliga närvaron har påverkat området mycket starkt genom årtusenden med både vedtäkt, bete och åkerbruk. Det finns anledning mot bakgrund av den "världshandelsplats" som funnits på platsen att delar av dagens sandstärpsflora (som i övrigt finns i östra Europa) åtminstone delvis kan ha följt med östeuropeiskt utsäde till platsen.

2.3.4 Intressen för friluftslivet

Norr om området ligger Ravlunda skjutfält med Havängsdösen och söder om området ligger Vitemölla. Naturreservatet är mycket uppskattat för rekreation, främst för att vandra och bada. Många personer nyttjar även området för naturstudier, i synnerhet botaniker och mykologer. De södra delarna av området nyttjas ofta för rastning av hundar. Området genomkorsas av ett flertal stigar i nord-sydlig riktning längs med havet.

3 Planerad markanvändning och skötsel

3.1 Bevarandemål för området enligt Natura 2000

Bevarandemålen är långsiktiga och det som gäller när området har gynnsam bevarandestatus. Det är viktigt att påpeka att de måste revideras allt eftersom ny kunskap kommer fram.

Bevarandemålen är angivna för respektive skötselområde nedan:

Ett övergripande bevarandemål för typiska arter i området är:

- Artrikedomen och arttätheten i områdets befintliga habitat ska bevaras och utvecklas.
- Förekomsten av rödlistade växt-, svamp och djurarter, som är knutna till området, ska bevaras och utvecklas, så att de kan förny sig i långsiktigt livskraftiga populationer.

Struktur och funktion

Vattendrag (3260)

- Vattendrag med flytbladsvegetation eller vattenlevande mossor (3260) har vattenföring under hela året och vattenkvaliteten ska vara obetydligt eller ej påverkad av försurning, grumling och föroreningar. Vandringsvägarna ska vara fria för vattenlevande organismer. Mått sätts upp för bottenstrukturen.

Sanddynshabitat (2120, 2170, 2180, 2330)

- Sanddynerna (2120, 2170) ska ha naturlig artsammansättning och vegetationsstruktur. Bergrör förekommer i mindre än 1 % av provytorna. Vresros, bergtall och tall förekommer inte i området.
- Hela arealen är fri från träd och buskar. Vedartad igenväxningsvegetation förekommer inte. Grupper av äldre buskar och träd med kontinuitet i området kan lämnas kvar.
- Trädklädda sanddynerna (2180) ska ha öppna gläntor omväxlande med äldre, flerskiktad, gles skog på fossila dyner. Mått sätts för sandblottor och trädskiktstäckning.
- Gräsmarkssanddynerna (2330) hävdas i nuvarande omfattning så att ingen negativ förnaansamling sker. Buskskiktet ska inte täcka mer än 10 % av dess areal. Trädskiktets krontäckning ska inte täcka mer än 10 % av arealen och endast utgöras av enstaka solitärträd och mindre grupper. Mått sätts för sandblottor och vedartad igenväxningsvegetation.

Skötselkrävande naturtyper (4030, 6120, 6210, 6270, 6410, 9070)

- Den torra hedens (4030) buskskikt ska inte täcka mer än 10 % av dess areal.
- Trädskiktets krontäckning ska inte utgöra mer än 10 % för heden (4030)
- Sandstäppen (6120) ska inte ha något busk eller trädskikt, mark-pH och buffertförmåga ska vara tillräckligt hög för att tillåta etablering av de typiska sandstappsarterna (buffertvärdet bör vara minst 5% CaCO₃, pH bör vara minst 7).

- Sandstäppen (6120) har sandblottor på minst 10 % av provrutornas yta och negativa indikatorarter (hundkex, brännässla, åkertistel, krusskräppa samt knylhavre) förekommer med <5% frekvens i provrutorna.
- På låglandsgräsmarkerna, kalkgräsmarkerna och fuktängen (6270, 6210, 6410) ska träd- och buskskikt i regel inte förekomma, endast enstaka solitärer och mindre grupper kan sparas om de har naturvårdsvärde.
- Samtliga skötselkrävande naturtyper ska hävdas så att förnaansamlingen kan anses vara ringa.
- De öppna markernas bevarandestatus ska säkerställas genom fortsatt betesdrift och övriga åtgärder som krävs (bl.a. röjning av viss busk/slyvegetation). Vegetationen ska generellt sett domineras av lågvuxna, hävdgynnade arter, men en variation av hävden i tid och rum bör eftersträvas för att ge en kontinuerlig tillgång på buskdominerade habitat i anslutning till de öppna områdena samt tillåta nyskapande av äldre, grova träd på den trädklädda arealen och spritt i den öppnare delen av området.

Skogsmark (9080, 9130, 91E0)

- I alla skogshabitat ska förekomsten av ihåliga och grova träd öka.
- Lövträdsandelen ska bibehållas eller öka i samtliga skogshabitat.
- I sump- och strandskogarna (9080, 91E0) ska hydrologin vara ostörd.
- För de alluviala strandskogarna (91E0) gäller att de ska översvämmas regelbundet och att vattendraget ska ha god status vad gäller vattenståndsvariationer enligt vattendirektivets bedömningsgrunder. Relationen död/levande ved ska öka eller bibehållas och relation död ved/levande ved ska vara >1/5
- De trädklädda betesmarkerna (9070) ska hävdas så att förnaansamlingen och igenväxningsvegetation kan anses vara ringa (på sikt ej negativ för fauna och flora). Negativa indikatorarter (t.ex. hundkex, brännässla, åkertistel, krusskräppa, örnbräken, blåbär, lingon, samt bergrör, grenrör och hässlebrodd) ska inte finnas med mer än 25% täckningsgrad på valfri plats i objektet

Arter

- Arterna fältpiplärka och trädlärka ska ges goda häckningsförutsättningar och vattenmiljön för stensimpa ska vara optimal.

3.2 Generella åtgärder

- Restaurering av sanddynsområdet och den trädklädda sanddynen.
- Restaurering och utökning av arealen sandstäpp och trädklädd betesmark.
- Borttagning av främmande arter, ex. vresros och snöbär.
- Fortsatt bete och eller bränning av de öppna markerna.
- Underhåll och iordningställande av anläggningar för det rörliga friluftslivet.
- Genom anslag och vandringar informera besökare om planerade skötselåtgärder.

3.2.1 Riktade åtgärder för vissa artgrupper eller arter

Havsmurarbi (CR), åtgärdsprogramsart

Havsmurarbiet lever inom de vita och grå sanddynerna. Havsmurarbiet är främst beroende av strandvial och olika arter av violer. Föreslagna skötselåtgärder bedöms gynna havsmurarbiet.

Grå ladlav (CR)

Känd från 32 olika lokaler i landet, samtliga i Skåne (år 1998). I direkt anslutning till naturreservatet växer cirka 150 exemplar på fem gamla solexponerade ekstängselstolpar i norra delen på Stigalunds marker. Grå ladlav och flera andra lavar kommer att gynnas då befintliga ekstolpar ej får tas bort och alla nya permanenta stängselstolpar ska vara av obehandlad ek som har bränts i rotändan. Om stolpar med grå ladlav ruttnat och vält så ska dessa uppmonteras så att lavarna hamnar åt samma väderstreck igen.

Mörk stjälskröksvamp (CR)

Antalet reproduktiva individer i Sverige, samtliga i Skåne, Öland och på Gotland, uppskattas till cirka 200. Mörk stjälskröksvamp lever i varma lägen på kalkrik sand. Föreslagna skötselåtgärder, i synnerhet åtgärder norr om Klammersbäck, bedöms gynna såväl mörk stjälskröksvamp som ett flertal andra arter av hotade stjälskröksvampar och jordstjärnor.

Fältpiplärka (EN), Natura 2000-art (kod A255), åtgärdsprogramsart

Fältpiplärkan är beroende av större sammanhängande öppna sandmarksområden med bar sand. Arten har minskat kraftigt i hela Europa. År 1997 bedömdes den svenska populationen till mindre än 100 revir. Undersökningar visar att cirka 70 % av reviren brukar bestå av ensamma hanar. I naturreservatet förekommer fältpiplärkan årligen. Enligt den senaste uppgiften från år 2012 häckar minst ett par. Fältpiplärkan är starkt beroende av att det öppna sandmarksområdet ökar i storlek och att hundar hålls kopplade. Föreslagna skötselåtgärder bedöms gynna fältpiplärkan.

Sandnejlika (EN), Natura 2000-art (kod 1954)

Sandnejlikan räknades i 10.000-tals exemplar år 2010 på de sandiga markerna i naturreservatet, företrädesvis i habitatet sandstäpp, kalkgräsmarker och torra låglandsgräsmarker. Sandnejlika är en svensk ansvarsart som inom området har en av sina största förekomster i världen. Kärnområdet för arten i Sverige utgörs av Vitemölla strandbackar och Brösarps norra backar. Sandnejlikan gynnas av ett senare betespåsläpp. Sandnejlikan kommer att gynnas då arealen sandstäpp kommer att öka. Försök bör göras att så in sandnejlika på restaurerade sandstäppsområden inom naturreservatet.

Martorn (EN), åtgärdsprogramsart

Finns på cirka 45 lokaler i Sverige, antalet reproduktiva individer beräknas vara cirka 1500 stycken. I naturreservatet finns cirka 12 ex (år 2007). Martorn gynnas av ytor med bar sand kring moderplantan. Rotsystemet kan vara känsligt för markstörning så försiktighet krävs. Förvaltaren får vidta de åtgärder som anses behövas för att säkerställa martornets fortlevnad i naturreservatet, däribland information och ev inhängning. Inför tånginsamling ska martorn utmärkas så att dessa ej plockas bort av misstag.

Sandvedel (EN)

Arten förekommer i Sverige endast i Skåne, främst på eller vid Vittskövle driva, Kiviks marknadsplats och Vitemölla strandbackar. Antalet reproduktiva individer beräknas vara cirka 1500 stycken. I Vitemölla strandbackar finns cirka 100 individer (alla ej reproduktiva). Den är

känd sedan år 1838 ifrån Vitemölla strandbackar. Den finns ej inom sandstäppsområdena i Klammersbäck. Försök bör göras att så in sandvedel både i Klammersbäck och på andra restaurerade sandstäppsområden inom naturreservatet.

Kungsfiskare (VU), Natura 2000-art (kod A229)

Kungsfiskaren finns främst i Verkaån. Kungsfiskaren är beroende av vattendrag som är rika på småfisk. Den sitter gärna på någon utskjutande gren och spanar på fisk. Kungsfiskaren häckar troligen inte i naturreservatet då lämpliga brinkar saknas. Om holkar sätts upp ökar chanserna att den ska börja häcka.

Åtgärder för fjärilar, humlor och bin (flera arter EN-NT)

Fjärilar, humlor och bin finns inom de hävdade markerna. Blomrika delar av betesmarken ska få betesfredas hela säsongen eller ha ett mycket sent betespåsläpp när fjärlssäsongen är över (oktober). Det är värdefullt om de betesfredade områdena kan ambulera inom naturreservatet. De betesfredade områdena bör vara minst tre stycken och cirka 500 kvadratmeter var. Stängselstolpar får vara av enklare sort, även metall. Det är förvaltaren som får avgöra var när och hur betesfredning ska ske.

Åtgärder för dynglevande skalbaggar (flera arter EN-NT), åtgärdsprogramarter

Det finns flera olika arter dynglevande skalbaggar inom naturreservatet. De behöver, förutom giftfri kodynga, en kortsnaggad grässvål som fläckvis är uppbruten med öppen sand. Föreslagna skötselåtgärder bedöms gynna dynglevande skalbaggar.

3.3 Naturreservatet och olika former av lantbruksstöd

För närvarande finns ett antal olika stöd att söka för betesdjursverksamheten, däribland det sk. gårdsstödet och miljöstödet. Inom Haväng och Vitemölla ska naturvårdsåtgärder prioriteras framför möjligheten att inhämta dessa stöd. Exempel på naturvårdsåtgärder som tas upp i skötselplanen och som ej är stödberättigade är betesmark med fler träd per hektar än vad som godkänns (max 100 träd per hektar i gårdsstödet, men om marken får ersättning för särskilda värden i betesmarksstödet kan i stället den ersättningen höjas som kompensation för det uteblivna gårdsstödet. Buskrika marker, täta bryn och täta bestånd av björnbär (som både gynnar den biologiska mångfalden och bärplockande besökare). För buskage som har ett högt värde för naturvärden kan ersättningen höjas som kompensation för det uteblivna gårdsstödet.). Eventuella undantag bedöms och beslutas för varje enskilt trädbestånd eller buskage och att de måste ha ett klart värde för naturvärden för att ett undantag ska vara aktuellt. Betesfredade områden för fjärilar (om fler år än 1 år av 5) ersättning uteblir för det utelämnade området. Kvarlämnande av fler än enstaka stockar, stammar, grenar och ris (faunadepåer mindre 100m² ses som ett positivt inslag). Öppna ytor med bar sand ifall dessa skulle överstiga 100 m². Dessa områden ska anges i åtagandeplanen om sådan finns. Det medför att gräsmarksområden där det är tveksamt om stöd kan erhållas inte ska omfattas av ansökan. Detta för att utesluta eventuell risk för brukaren att bli återbetalningsskyldig.

Regelverket för betesmarksstöd kommer att förändras år 2014. Kontakta därför länsstyrelsens landsbygdsavdelning för information om vad som gäller vid aktuell tidpunkt.

3.4 Skötselområden

Naturreservatet består av 10 stycken skötselområden.

4 Mål och åtgärder för skötselområden

4.1 Skötselområde Hav: cirka 40,8 hektar

4.1.1 Beskrivning:

Grunthavsområde, som sträcker sig till 3 meters djup. Sommartid nyttjas området frekvent för bad. Havsområdet är främst med i naturreservatet av administrativa skäl, eftersom strandlinjen ändrar sig hela tiden. Bottensubstratet består främst av grov sand. Vid Stenören förekommer rikligt med block.

4.1.2 Bevarandemål:

- Bottenmaterialet ska ha en naturlig morfologisk utveckling.
- Artrikedomen och arttätheten ska få utvecklas fritt.
- Området ska inte utsättas för påverkan från t ex byggande i vattnet.
- Vattenkvaliteten ska vara god och inte leda till sedimentation.

Bevarandemålet är uppnått, med undantag av vattenkvaliteten som behöver förbättras.

4.1.3 Skötselåtgärder:

- Normalt sett inga, vid akuta situationer med utsläpp av kemikalier, olja eller dylikt får sanerande åtgärder vidtas.

4.1.4 Konsekvenser av skötselåtgärderna:

- Vattenområdet utvecklas fritt.

4.2 Skötselområde Sandstrand och öppna dyner: Cirka 13,7 hektar, varav restaureringsmark cirka 1 hektar

4.2.1 Beskrivning:

Området består av öppen sandstrand med vita dyner (2120) 12,1 hektar, som ständigt är i rörelse samt grå sanddyner med kryp- eller sandvide (2170) 1,6 hektar. Dynerna är delvis bevuxna med sandrör och strandråg. Vid Klammersbäcks mynning växer ett 10-tal plantor av martorn (EN). Stranden nyttjas sommartid frekvent av solande människor. På främst höstarna och våarna födosöker olika vadarfåglar i den ilandflutna tången.

4.2.2 Bevarandemål:

- Sandstranden ska utvecklas fritt genom påverkan av vatten och vind.
- Sandstranden ska vara fritt från anläggningar.
- Sandstranden ska vara en vistelseyta för badande och utövare av annat rörligt friluftsliv som ej strider emot föreskrifterna.
- Sandstranden ska vara ett födosöksområde för fåglar.
- Andelen bar sand i de vita dynerna är minst 50 %.
- Främmande arter tex. vresros finns inte i skötselområdet.
- Tall förekommer inte i de vita och grå dynerna.
- Martorn ska förekomma i livskraftigt bestånd inom naturreservatet.
- Havsmurarbi ska förekomma i livskraftigt bestånd inom naturreservatet.
- Vide ska förekomma i livskraftigt bestånd.

Bevarademålet är ej uppnått.

4.2.3 Restaureringsåtgärder:

- Säkerställa martornens överlevnad. Förvaltaren får vidta de åtgärder som bedöms som nödvändiga, t.ex. information, inhängning, grävning, sandbearbetning.
- Avverkning/uppdragning av all vresros och tall, med undantag av den tall som står som öar inom den norra delen, se skötselområde trädklädd sanddyn. I denna del ska även solitärer av tall stå kvar mellan öarna med trädklädd sanddyn. Avverkad/uppdragen vresros och tall ska transporteras bort från naturreservatet.

4.2.4 Skötselåtgärder:

- Strandstädning får ske vid behov, dock ej under tidsperioden 1 september till den 15 april då bl.a. flyttfåglar födosöker i tången. Samfälligheten Ravlunda S:2 är undantagen föreskriften som reglerar tångtäkt (A3). Vid strandstädning får tång uppläggas tillfälligt för avvattning och sandavgång på stranden i anslutning till Vitemölla by. Tången ska efter avvattning transporteras bort från naturreservatet. Tången klassas som avfall, varför anmälan om transport av denna ska ske till myndigheten som handhar dessa frågor. Inför strandstädningen eller tångtäkt ska martorn tydligt utmärkas så att plantorna ej tas bort av misstag.
- Träd och buskar avlägsnas vid behov, vide ska förekomma i livskraftiga bestånd men även hållas efter.
- Sandblottor underhålls vid behov framförallt genom bränning, eller avlägsnande av markvegetation och förna. Förvaltaren får avgöra huruvida uppkomna schaktmassorna ska transporteras bort från naturreservatet eller grävas ner på platsen.
- Skötsel av martorn så att livskraftiga bestånd erhålls.

Vid skötsel- och restaureringsåtgärder gäller att:

- Vid akuta situationer med utsläpp av kemikalier, olja eller dylikt får sanerande åtgärder alltid vidtas.

4.2.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärderna:

- Besökaren kommer att uppleva ett trivsamt område för sol och bad.
- Ett bra födosöksområde för främst rastande vadarfåglar. Den främmande och invasiva arten vresros är borta. Arter som är beroende av öppen sand kan fortleva. Martorn finns i ett livskraftigt bestånd. Vide, som är en viktig födokälla, bl.a. för havsmurarbi, finns i livskraftigt bestånd.
- Uppfyllande av bevarandemål enligt Natura 2000.

4.3 Skötselområde Torra hedar: cirka 91,8 hektar, varav restaureringsmark cirka 4,9 hektar

4.3.1 Beskrivning:

Område som består av naturtyperna torra hedar (4030) 3,3 hektar, kalkgräsmarker (6210) 5,3 hektar, fuktängar med blåttåtel eller starr (6410) 0,3 hektar, gräsmarkssanddynor med borstttåtel och rödven (2330) 20,1 hektar samt artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ (6270) 62,8 hektar. Naturtyperna har slagits samman för att skötseln är densamma. Generellt bjuder dessa områden på en stor blomsterprakt, med bl.a. gulmåra, backtimjan, fältvädd och monke. Mängder med vildbin, humlor och fjärilar är beroende av dessa nektar- och pollenkällor. Området utgör ett synnerligen viktigt område för flera hotade dynglevande skalbaggar som är beroende av sandfläckar där de kan gräva ner giftfri kospillning.

Skötselområdet utgör mycket rikt blommande marker

4.3.2 Bevarandemål:

- Området ska i princip hållas fritt från träd, med undantag av sparade grupper och solitära träd, vars placering ej får inverka negativt på fältpiplärkans häckningsframgångar. Enstaka mindre buskar av inhemska arter får finnas spridda i området, med en täckningsgrad på 0-5% per hektar. Buskar bör ej förekomma inom lämpliga häckningsområden för fältpiplärka. I området från Stenörens ålabod till Klammersbäck ska grupper och solitärer av tall sparas, se vidare i skötselområde trädklädd sanddyn.
- Sandblottor, cirka 5-20 m² ska förekomma i riklig omfattning, cirka 50 stycken.
- Området ska hävdas så att förna ansamlingen kan anses vara ringa.
- Fortsatt betesdrift och vidtagande av de övriga åtgärder som krävs (bl.a. röjning av busk/slyvegetation). Vegetationen ska generellt sett domineras av lågvuxna, hävdgynnade arter, med en variation av hävden i tid och rum.
- Alla stängselstolpar ska bestå av obehandlad ek i syfte att gynna grå ladlav (CR).
- Fältpiplärka förekommer som häckfågel med minst 1-2 par (gemensamt med skötselområde sandstäpp).
- Dynglevande skalbaggar ska förekomma i stabila populationer.

Bevarademålet är till stora delar uppnått, med undantag av restaureringsområdena.

Målbild torra hedar: Hävdgynnande arter och inslag av sand

En komocka full av liv. Livsmiljö för en mängd hotade dyngbaggar

4.3.3 Restaureringsåtgärder:

- Tall inom det norra området, mellan skötselområdena trädklädd sanddyn och sandstäpp ska successivt avverkas, se även skötselområde trädklädd sanddyn. Avverkningarna bör ske genom successiv gallring med start i öster mot havet där vidkroniga tallar ska frihuggas. Allt avverkat material ska utköras ur naturreservatet (får saluföras). Återkommande fläckvisa vårbränningar får ske för att reducera mängden näring.
- Borttagning av all vresros.

Den bedömda tiden för restaurering av området som helhet är cirka 15 år.

4.3.4 Skötselåtgärder:

- Vid behov avverkning, uppräckning och bortforsling av träd och buskar, av igenväxnings karaktär (får saluföras).
- Bete med nöt och/eller hästar, ej får. Bete får ej ske under tidsperioden 1 december till 31 mars. Djur som används för hävd av området och som avmaskats ska ha en karenstid på 14 dagar innan betespåsläpp.
- Successivt utbyte av uttjänta stängselstolpar till obehandlade ekstolpar, som helst ska brännas i rotändan. Befintliga ekstolpar får ej tas bort pga de är viktiga för hotade lavar (grå ladv CR).
- Betesfredning i syfte att gynna blomning, fjärilar, humlor och bin bör ske årligen och ambulerande med provisoriska elstaket. De betesfredade områdena bör vara minst tre stycken, (utgör de samma som i övriga skötselområden) och cirka 500 kvadratmeter stycket. Vid behov får fläckvis vårbränning ske för att hålla fältskiktet lågt och reducera mängden humus, knyllhavre och kruståtel. Mer än 20% av den totala ytan bör inte brännas samma år.
- Vid behov får fläckvisa grävningar ske i syfte att skapa omrörning i sanden.

Vid skötsel- och restaureringsåtgärder gäller att:

- Skötselområdet torra hedar får minska i areal för att öka skötselområdet sandstäpp.
- Grävning inom strandskyddsområde (längs med havet (300m), bäckarna (100m) och Kumla Flo (100m)) kan kräva särskild strandskyddsdispens.

4.3.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärdena:

- Besökaren kommer att uppleva ett blommande landskap.
- Arterna som är beroende av öppna sandiga naturtyper kan överleva i området. Genom att föra bort träd och buskar, beta och bränna minskar näringsnivån i skötselområdet.

- Uppfyllande av bevarandemål enligt Natura 2000.

4.4 Skötselområde Sandstäpp cirka 20 hektar, varav restaureringsmark 5 hektar

4.4.1 Beskrivning:

Sandstäppen är helt beroende av näringsfattig, kalkrik mark med kontinuerliga markomrörningar. Sandstäpp har sin historiska förekomst främst i det tidigare ambulerande åkerbruket, med trädesperioder på upp till 20 år. Denna form av åkerbruk har sedan länge upphört och den totala sandstäppsarealen har därför minskat i en mycket stor omfattning. Arealen sandstäpp varierar från år till år. Sandstäppsväxternas fröbank är bra avseende de fleråriga växterna, för de ettåriga arterna som ex sandtimotej, gråådra och sandglim är kunskapsläget sämre. Sandstäpp är en akut hotad naturtyp med ett flertal arter av växter (däribland tofsäxing, sandnejlika och sandvedel) och svampar (däribland jordstjärnor, disk- och stjälskröksvampar) som främst lever i denna typ av miljö. Sandstäppen kan indelas i tre successionsfaser; 1 initialfas med kolonisation av arter på vegetationsfria, humusfattiga sandytor. 2 optimalfas med ett artrikt vegetationstäck och med en slutenhet på cirka 50%. 3 degenerationsfas med ett slutet vegetationstäck och ett större inslag av olika lavar. Det är eftersträvarsvärt att hålla merparten av sandstäppen i successionsfas 1 till 2. Möjliga åtgärder för att upprätthålla successionsfas 1 och 2 är att plöja, harva, gräva eller på andra vis åstadkomma markomrörning. Kalk får, efter provtagning, spridas för att upprätthålla för sandstäpp lämpliga pH-värden. Det ska påpekas att det senaste århundradets luftföroreningar av främst svaveldioxid har bidragit till att reducera mängden kalciumjoner i marken. Svamparna förekommer framförallt i successionsfas 2- 3 varför även dessa faser måste finnas. Svamparna har en "leveranstid" på cirka 20 år varför det är viktigt att lägga upp en långsiktig omrörningsplan. Sandstäpp finns i Sverige i princip enbart på ett fåtal områden i östra Skåne och på Öland. Haväng och Vitemölla strandbackar utgör ett av Sveriges kärnområden för sandstäpp. Alla åtgärder som står till buds bör vidtas för att inte förlora denna naturtyp. Arealen sandstäpp får öka kraftigt på bekostnad av andra skötselområden. Området är viktigt för forskning kring sandstäpp och det har under senare år utförts ett antal restaureringsarbeten.

4.4.2 Bevarandemål:

- Området ska i princip hållas fritt från träd och buskar.
- Området ska hävdas så att förnaansamlingen kan anses vara mycket ringa.
- Det ska förekomma sand i minst 10 % av provrutornas yta.
- Fortsatt betesdrift och eller bränning samt markomrörning i syfte att reducera förnaansamling och knyllhavreförekomst.

- Vegetationen ska domineras av sandstäppsarter som bl.a. tofsäxing, sandnejlika och sandvedel.
- Om det blir aktuellt att sätta upp permanenta stängselstolpar, ska dessa bestå av obehandlad ek i syfte att gynna grå ladlav (CR).
- Fältpiplärka förekommer som häckfågel med minst 1-2 par (gemensamt med skötselområde torra hedar).

Bevarademålet är ej uppnått.

Stor sandlilja lever i naturtypen sandstäpp och på torrängar med kalk.

Området med stor sandlilja ska hävdas genom vårbränning och markomrörning, ej bete.

4.4.3 Restaureringsåtgärder:

- Avverkning, uppräckning och bortforsling av i princip alla träd och buskar inom den befintliga sandställen.
- Utökning av arealen sandställe på bekostnad av övriga skötselområden. I det norra tallplantaget ska tall successivt avverkas genom luckskapningar. Stubbarna ska brytas upp och bortköras. Förran ska successivt avskrapas eftersom den är full med näringsrika rötter, kottar och sura barr som motverkar uppkomsten av naturtypen sandställe. Det är inte lämpligt att lägga upp denna ihopskrapade näringsrika och sura förran någonstans inom naturreservatet, utan den bör borttransporteras. Sand ska undvikas att transporteras bort. Ihopskrapningen av förran ska ske fläckvis (inom cirka 10x10 meters områden) tidigt på våren och utspritt i tid så att vegetationen hinner etablera sig innan nya förrabemängda områden skrapas av. Det åligger förvaltaren att avgöra hastigheten i tid och rum. Det får enbart förekomma fläckvis med ren sand, inga större sammanhängande områden. Utseendet på de avskrapade områdena ska uppvisa en stor flikighet, dvs inga rektangulära eller kvadratiska områden. Omgrävning av barskrapade områden får ske. Bränning av förran får ske. Vid behov får spridning av ren kalk ske, efter provtagning och beräkning av mängd/m² så att buffertvärdet är minst 5% CaCO₃ och pH är minst 7. Bete med får i restaureringssyfte för att motverka uppslag av björnbär får ske.
- Spridning av frön från sandstäppsarter (både inom och utanför naturreservatet) till i första hand restaurerade områden.
- Om, mot all förmodan, besvärande sanddrift skulle uppstå, genom att sand lämnar naturreservatet, ska förvaltaren avbryta restaureringen och vidta lämpliga motåtgärder.
- I god tid inför restaureringsarbetet bör samråd ske med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet då det finns rikligt med fornlämningar i närområdet.

- Grävning inom strandskyddsområde (längs med havet (300m), bäckarna (100m) och Kumla Flo (100m)) kan kräva särskild strandskyddsdispens.

Den bedömda tiden för restaurering av området som helhet är cirka 10 år.

Sydslänt vid Klammersbäck som bör omföras till sandstäpp.

En framtida utmärkt lokal för bl.a. mörk stjälskröksvamp (CR)

4.4.4 Skötselåtgärder:

- Bete av Vitemölla strandbackar (södra delen), Lindgrens backar och Klammersbäck. Bete med nöt och/eller hästar, ej får. Bete får ej ske under tidsperioden 1 december till 31 mars. Djur som används för hävd av området och som avmaskats ska ha en karenstid på 14 dagar innan betespåsläpp.
- Bete får ej, mer än i undantagsfall enstaka år och i restaureringssyfte, ske av det ohävdade sandstäppsområde som ligger söder om Klammersbäck ute på Vitemölla strandbackar och som är bevuxet med stor sandlilja. Detta område ska enbart hävdas genom årlig fläckvis vårbränning och markomrörning i syfte att gynna blomning och fröspridning av sandstäppsarterna. Knyllhavre ska reduceras så långt möjligt. Inom det norra framtida restaurerade sandstäppsområdet bör två betesfällor skapas, år 1 betas den ena fällan och år 2 den andra fällan. Detta för att reducera mängden vegetation och gynna storskalig blomning i området och pollinatörer av dessa blommor. Några sandblottor utöver de som betesdjuren skapar kommer troligen inte att behövas.
- Betesfredning inom betade områden, i syfte att gynna blomning, fjärilar, humlor och bin ska ske årligen och ambulerande med provisoriska elstaket. De betesfredade områdena bör vara minst tre stycken, (utgör de samma som i övriga skötselområden) och cirka 500 kvadratmeter var.
- Vid behov får fläckvis vårbränning, slåtter eller mossrivning ske för att hålla fältskiktet lågt och reducera mängden humus. Mer än 20% av den totala arealen får inte brännas samma år. Avslaget eller upprivet material ska ihopsamlas och brännas alt bortköras.
- Vid behov får fläckvisa grävningar, harvningar, etc ske i syfte att skapa omrörning i sanden.
- Vid behov får ren kalk spridas (efter provtagning & beräkning av mängd/m²).
- Borttagning av eventuella vresrosor.

4.4.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärderna:

- Besökaren kommer att uppleva ett blommande landskap med inslag av sandblottor.
- Den akut hotade naturtypen sandstäpp kan expandera och sandstäppsarterna kan fortleva i förhoppningsvis stabila populationer.

- Uppfyllande av bevarandemål enligt Natura 2000.

4.5 Skötselområde Trädklädda sanddyner: Cirka 3,2 hektar, varav restaureringsmark 3,2 hektar

4.5.1 Beskrivning:

Skötselområdet utgörs i dagsläget av allt mer tätväxande tall. Den senaste gallringen skedde för cirka 15 år sedan. Målet är ett sammanhängande område och över ett 40-tal mindre dungar och däremellan stående solitära tallar längs med havet. Dungarnas storlek varierar mellan 100 till 500m², varav merparten är 200-400m². Området domineras av tall med visst inslag av yngre ädellövträd främst ek och bok. Självföryngringen är mycket god. Området utgör ett Natura 2000 habitat. Träden står i dagsläget alldeles för tätt för att gynnsam bevarandestatus ska kunna anses vara uppnådd.

Restaurerad trädklädd sanddyn. Bild från Friseboda naturreservat

4.5.2 Bevarandemål:

- Trädklädd sanddyn med en krontäckning kring 30 %.
- Trädskiktet består främst av tall av olika ålder med ett inslag av ädellövträd främst ek.
- Död ved i olika dimensioner och nedbrytningsstadier skall kontinuerligt finnas i habitatet. Mängden död ved bör uppgå till minst 20 m³ per hektar.
- Främmande träd- och buskarter, inklusive gran, ska ej förekomma.
- Bar sand ska utgöra ungefär 5-10% av arealen.

Bevarademålet är ej uppnått.

4.5.3 Restaureringsåtgärder:

- Glesa ut träden genom att frihugga gamla tallar och lämpliga ersättningsträd till dessa samt gynna ädellövträd, främst ek. Vid avverkning ska stammar överstigande 20 cm i diameter prioriteras att kvarlämnas inom området som stående eller liggande död ved. Mängden kvarlämnad död barrved får inte stå i strid med Skogsvårdslagens skogsskyddsparagraf på maximalt 5 m³sk per hektar och år. Det avverkade materialet får saluföras alternativt eldas och askan bortköras. Avverkningar bör ske årligen i syfte att kontinuerligt skapa ny död ved.

Den bedömda tiden för restaurering av området som helhet är cirka 10 år.

4.5.4 Skötselåtgärder:

- Ringbarkning eller ställning av högstubbar i syfte att gynna ökad volymtillväxt, åldersspridning och artsammansättning. Efter restaureringsfasens avslut ska merparten av allt nytt avverkat material ligga kvar som död ved.
- Äldre tallar frihuggs kontinuerligt för att medge solbelysning av mark och stammar.

4.5.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärderna:

- Besökaren kommer att uppleva en tilltalande gles luckig skog med många fina naturliga fikaplatser.
- Uppfyllande av bevarandemål enligt Natura 2000. Utmärkt häckningsmiljö för bl.a. trädlärka och nattsjärna.

4.6 Skötselområde Trädklädda betesmarker ca 46,9 hektar, varav restaureringsmark cirka 17,5 hektar

4.6.1 Beskrivning:

I huvudsak två större områden. Den befintliga trädklädda betesmarken inom Klammersbäcksområdet är bevuxen med bl.a. tall, björk, bok och ek. Buskskiktet är generellt tämligen sparsamt med enstaka hasslar, hagtorn och rosbuskar. Björnbär förekommer rikligt inom vissa delområden. Buskarna och björnbären är mycket viktiga för bl.a. lövgrodor. Den fullskiktade buskridån i anslutning till betesmarken söder om Klammersbäck är synnerligen viktigt för lövgrodor och får ej tas ner. Inom den befintliga betesmarken finns åtskilliga fläckar med sandstäpp i synnerhet i branten ner mot Klammersbäck. Trädlärka häckar i området. Den blivande trädklädda betesmarken utgörs i dagsläget av ett tallplantage. Tallarna är likåldriga. Under dessa kommer på vissa ställen spärrgreniga ekar. Mängden björnbär och vildkaprifol är inom vissa områden massiv.

Trädklädd betesmark inom Klammersbäcksområdet

4.6.2 Bevarandemål:

- Trädklädd betesmark med välutvecklade tallar, björkar, sälgar, ekar och andra inhemska lövträd, topphuggna bokar samt buskskikt av slån, rosor, björnbär, hassel och en. Det bör finnas cirka 10-20 träd per hektar. Träden ska vara av olika ålder, med mål att få riktigt grova, gamla mulminnehållande träd. De entomologiska värdena i området, knutna till träd, ska vara höga. Träd eller större grenar som faller ska få ligga kvar, med undantag om det utgör ett direkt hinder för skötseln av området, i så fall ska trädet eller grenen utläggas på annan plats inom samma skötselområde. Vid gallring ska stock och stamdelar ligga kvar i syfte att skapa död ved för bl.a. insekter och svampar. Gran, rödek eller andra främmande trädslag får ej förekomma inom skötselområdet. Buskskiktet bör bestå

framförallt av hassel, slån, hagtorn, en, rosor (ej vresros) och björnbär. Täckningsgraden bör vara 0-10% per hektar. Buskridån i anslutning till betesmarken söder om Klammersbäck får ej avverkas. Buskridån ska vara fullskiktad.

- Området ska hävdas genom bete med nöt och/eller häst, ej får, så att förnaansamlingen kan anses vara ringa. Vegetationen skall generellt sett domineras av lågvuxna, hävdgynnade arter, med en variation av hävden i tid och rum. Alla stängselstolpar ska bestå av obehandlad ek (brända i rot delen), i syfte att gynna grå ladlav (CR).

Bevarademålet är ej uppnått.

4.6.3 Restaureringsåtgärder:

Inom Klammersbäcksdelen:

- Avverka all gran och rödek (får saluföras).
- Gallra träd i de gamla planteringarna, så att bevarande målet uppnås på sikt. Grova, krokiga och undertryckta träd ska prioriteras att sparas. Resten, inkl. ris och grenar får saluföras och / eller bortköras från naturreservatet. Avverkningsrester, utöver enstaka stock och stamdelar/ha, får ej ligga kvar.
- Värna befintliga bryn och buskage, främst genom att ta ner träd (med undantag av uppväxande spärrgreniga ekar eller bokar).
- Borttagning av all eventuellt förekommande vresros.

Inom det norra tallplantaget:

- Gallra tallen i syfte att gynna vidkroniga tallar och uppväxande lövträd och buskar. Prioritera i synnerhet att frihugga spärrgreniga ekar, så att deras kronor kan utvecklas. Allt avverkat material får saluföras. När flertalet önskade ekar har vuxit över beteshorizonten (om cirka 5 år, beroende på ljus och näringstillgång) inhägnas området och betesdjur släpps på. I samband med inhägning av området, avverkas kvarvarande produktionsinriktade tallar som motverkar bevarandemålet inom cirka en tredjedel av området, med start längst österut mot sandstappen till. Inom kvarvarande två tredjedelar av området fortsätter den successiva gallringen för att gynna ek och vidkroniga tallar. När 5-10 år har förflutit avverkas nästa tredjedel av området (den mellersta delen). Slutligen efter ytterligare 5-10 år slutavverkas, om förvaltaren så anser lämpligt och efter samråd med brukaren, den sista tredjedelen produktionsliknande tallar.
- Det stora problemet i området kommer att bli uppslaget av björnbär, vilket bedöms öka allt eftersom gallringen och därigenom ljusinstrålningen ökar. Risken finns att björnbär kan bli helt marktäckande om inte motåtgärder i form av betesputsning alternativt grävning eller återkommande bränning sker.
- Fältskiktet i området bör vitaliseras genom vårbränning av förna och björnbär. Detta bör ske i anslutning till avverkningen i söder i anslutning till instängslingen samt djurpåsläppet i norr. Det troliga är att bränning kan behöva ske under ett flertal år. Vid bränning bör försiktighet iakttas så att uppväxande lövträd ej tar skada. Bete med får i restaureringssyfte för att motverka uppslag av björnbär får ske.

Den bedömda tiden för restaurering av området är cirka 15-25 år.

4.6.4 Skötselåtgärder:

- Bete ska ske med nöt och/eller hästar, ej får. Bete får ej ske under tidsperioden 1 december till 31 mars. Fläckvis vårbränning får ske, dock inte mer än 20% av den totala arean per år.
- Gallring av träd och buskar i syfte att uppnå bevarandemålet. Buskage som är viktiga för lövgrodor ska prioriteras att bevaras. Den fullskiktade buskridån i anslutning till betesmarken söder om Klammersbäck är synnerligen viktigt för lövgrodor och får ej tas ner. Vissa träd ska nedtas genom avverkning av kronan och stammen ställas som högstubbe eller liggande stam. Ris och grenar får eldas upp eller bortköras. Askan ska köras bort från naturreservatet. Avverkningsrester, utöver enstaka stock och stamdelar/ha, får ej ligga kvar.
- Topphuggning av unga bokar.
- Successivt utbyte av uttjanta stängselstolpar till obehandlade ekstolpar som dock får brännas i rotdelen. Befintliga ekstolpar får ej tas bort pga de är viktiga för hotade lavar.

Vid skötsel- och restaureringsåtgärder gäller att:

- Arealen trädklädd betesmark får minska till förmån för att öka arealen sandstäpp.

4.6.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärdena:

- Besökaren kommer att uppleva ett tilltalande landskap att besöka.
- Arter som är beroende av trädklädd betesmark kommer att gynnas.
- Grå ladlav (CR) kommer att gynnas.
- Uppfyllande av bevarandemål enligt Natura 2000.

4.7 Skötselområde Ädellövskogar, 7,5 hektar varav restaureringsmark 1,6 hektar

4.7.1 Beskrivning:

Boskog av örtrik typ på ömse sidor om delar av Klammersbäck. Skogen har inträtt i ett naturskogsliknande tillstånd med träd i olika åldrar och rikligt med död ved. Skogen domineras av bok och tall. Boken håller på och kommer att konkurrera ut tallen. Det finns överhuvudtaget ingen föryngring av tall. Viss underväxt av hassel förekommer. I anslutning till det södra tallplantaget finns rikligt med uppkommande hassel och ek, vilket möjliggör en utvidgning av ädellövskogen med cirka 1,6 hektar.

Örtrik boskog i Klammersbäcksravinen

Solbelyst död bokved

4.7.2 Bevarandemål:

- Flerskiktad ädellövskog bestående av främst bok, med, åtminstone initialt, inslag av tall och hassel.
- Mängden död ved i form av döda träd, högstubbar och lågor ska vara riklig, ett riktvärde bör vara minst 40 m³/ha.
- Gran ska ej förekomma inom skötselområdet.
- Området får vara mycket svårframkomligt, med undantag av anlagda leder.

Bevarandemålet är uppnått.

4.7.3 Restaureringsåtgärder:

- Gallra de produktionsliknande tallarna i syfte att gynna ädellövträd i synnerhet bok, ek och hassel. Vid avverkning ska stammar överstigande 20 cm i diameter prioriteras att kvarlämnas inom området som stående eller liggande död ved. Mängden kvarlämnad död barrved får inte stå i strid med Skogsvårdslagens skogsskyddsparagraf på maximalt 5 m³sk per hektar och år. Det avverkade materialet får saluföras alternativt eldas och askan bortköras. Avverkningar bör ske årligen i syfte att kontinuerligt skapa ny död ved.

4.7.4 Skötselåtgärder:

- Plocka ner så kallade farliga träd längs med leden. Allt avverkat material ska ligga kvar.
- Borttagning av eventuella granar, som i huvudsak ska ligga kvar som död ved.
- Uppsättning av minst fem holkar för skogsduva. När naturliga bohål finns behöver holkar ej längre sättas upp eller underhållas.

4.7.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärderna:

- Besökaren kommer att uppleva en vild spännande skog.
- Området bibehåller sin ädellövskogskaraktär. Mängden död tallved bedöms öka allt eftersom tallarna dör av, för att därefter helt upphöra då tallarna inte föryngrar sig i området. Häckningsmöjligheterna för skogsduva kommer att öka.
- Uppfyllande av bevarandemål enligt Natura 2000.

4.8 Skötselområde Blandskogar med tall och ädellöv, 17,1 hektar

4.8.1 Beskrivning:

Skötselområdet är uppdelat på fyra olika områden. De två områdena, söder om Klammersbäck, mot riksvägen utgörs av blandskog med i huvudsak överståndare av minst 100- årig rakstammig grov tall. Övriga träd är bok, hassel och fågelbär samt enstaka sälgar. Mängden död ved är begränsad. Området betas med nötkreatur. Ett område ligger längs med leden från Stigalunds parkering mot havet. Området utgörs av 80-årig planterad rakstammig tall med en underväxt av främst bok och hassel samt ett mindre område ligger vid Stigalunds parkeringsplats och har sparats som vindskydd för betesdjuren. Detta område består av tät tall med uppkommande buskskikt.

4.8.2 Bevarandemål:

- Flerskiktad blandlövskog bestående av främst tall, bok, med inslag av bok, hassel, fågelbär och sälg.

- Buskskiktet ska tillåtas vara rikt och tätt.
- Mängden död ved i form av döda träd, högstubbar och lågor ska vara riklig, ett riktvärde bör vara minst 40 kbm/ha.
- Gran ska ej förekomma inom skötselområdet.
- Området får vara mycket svårframkomligt, med undantag av leder som går igenom området.
- Bete med nöt och/eller häst får ske, men är inget krav. Området längs med leden till havet ska ej betas med hänsyn till friluftslivet.

Bevarandemålet är ej uppnått.

4.8.3 Skötselåtgärder:

- Borttagning av granar (får saluföras) och gallring genom fällning och eller ringbarkning av produktionsliknande tallar i syfte att gynna krokiga tallar och ädellövträd samt övriga lövträd och kvarstående tallar. Tallarna ska i huvudsak lämnas som död ved. Mängden kvarlämnad död barrved får inte stå i strid med Skogsvårdslagens skogsskyddsparagraf på maximalt 5 m³sk per hektar och år.
- Plocka ner så kallade farliga träd längs med leder. Allt avverkat material ska ligga kvar.

4.8.4 Konsekvenser av skötselåtgärderna:

- Besökaren kommer att uppleva vilda spännande skogar.
- Området kommer på sikt troligen övergå i ädellövskog med inslag av tall.

4.9 Skötselområde Vattendrag och sumpskogar cirka 7,7 hektar

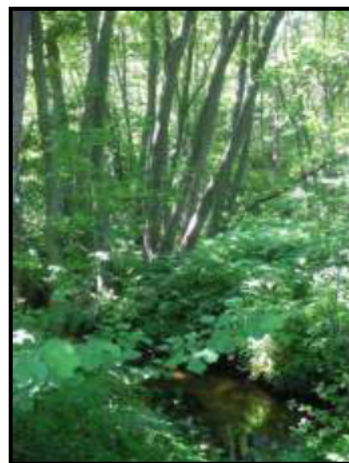
4.9.1 Beskrivning:

Vattendragen består av Verkaån i norr, Klammersbäck i naturreservatets centrala del och Mölleån i söder. Vattendragens vattenkvalitet är god med stora biologiska värden, bl.a. som leklokal för havsöring och stensimpa. Kungsfiskar födosöker längs med åarna. Vattendragen är meandrande och har sandig botten. Sanden omrörs hela tiden.

Sumpskogen som växer utefter vattendragen består främst av klibbal och ask. Mängden död ved är mycket sparsam.

Klammersbäcks mynning i Hanöbukten.

Sumpskog längs Klammersbäck

4.9.2 Bevarandemål:

- Sumpskogarna ska tillåtas ha en fri intern dynamik och utvecklas mot ett naturskogsliknande tillstånd.
- Klammersbäck, Verkaån och Mölleån ska få meandra fritt inom naturreservatet.
- Körskador får ej uppkomma i området.
- Gran och främmande arter som vresros och snöbär förekommer inte.

Bevarademålet är uppnått.

4.9.3 Skötselåtgärder:

- Generellt inga åtgärder.
- Förekomsten av snöbär vid Mölleån och vresros vid Klammersbäcks utlopp ska plockas bort.
- Om i vattendrag nedfallna träd påverkar annan markägare negativt får dessa träd plockas upp ur vattendraget.
- Uppsättning av minst en holk för kungsfiskare på lämpligt ställe längs Klammersbäck.

4.9.4 Konsekvenser av skötselåtgärder:

- Sumpskogen tillåts utvecklas i egen takt och vattendragen meandra fritt.
- Uppfyllande av bevarandemål enligt Natura 2000.

4.10 Skötselområde Kumla Flo (Ola Hans Korra) cirka 0,7 hektar

4.10.1 Beskrivning:

Dammen, Kumla Flo eller Ola Hans Korra (efter Ola Hans som bodde på den angränsande gården) är cirka 0,7 hektar. Kumla Flo är åtminstone sedan 1950-talet en klassisk lövgrodelokal. Här finns löv- och långbensgroda (VU) samt strandpadda (VU). Vid återkommande inventeringar i början av 2000-talet påträffades cirka 60 lövgrodor, cirka 30 långbensgrodor och 5-10 strandpaddor samt större vattensalamander (Natura 2000-art). För lövgrodorna utgör Kumla Flo en baslokal, från vilken de via buskage sprider sig norrut till Ravlundafäletet. Det bör utredas om det är möjligt att anlägga fler grodvatten i området. Löv- och långbensgrodorna samt salamanderna är beroende av den närliggande ädellövskogen för födosök och vinterdvala.

Kumla Flo. Baslokal för flera hotade groddjur

4.10.2 Bevarandemål:

- Kumla Flo ska utgöra en lämplig livsmiljö för löv- och långbensgroda samt strandpadda.
- Kräftor och fisk ska ej förekomma i Kumla Flo.

Bevarademålet är uppnått.

4.10.3 Restaureringsåtgärder:

- Utredda möjligheten att anlägga minst ett grodvatten anpassat för löv- och långbensgroda samt strandpadda i Klambersbäcksdelen och ett i anslutning till Kumla Flo.

4.10.4 Skötselåtgärder:

- Partiell rensning av dammarna kan behöva ske.
- Borttagning av eventuell fisk och kräftor.
- Videbuskage ska få växa upp norr om dammarna. I övrigt ska buskar och träd röjas bort.
- Bete med nöt och/eller häst ska ske kring dammarna.

4.10.5 Konsekvenser av restaurerings och skötselåtgärderna:

- Ett bevarande och utveckling av en klassisk baslokal för bl.a. lövgroda.
- Löv- och långbensgrodorna får möjlighet att ta sig säkert till sommar- och övervintringslokalen i ädelövskogen.
-

4.11 Skötselområde Utvecklingsområde med successiv övergång till sandstäpp/torrhed i samråd med skötselrådet cirka 3,5 hektar

4.11.1 Beskrivning:

Idagsläget består området av en tallplantering. Området ska successivt omföras till sandstäpp/torrhed i samråd med skötselrådet.

4.12 Skötselområde Fri utveckling med nuvarande markanvändning ny bedömning om cirka 10 år cirka 10,2 hektar

4.12.1 Beskrivning:

Mot bakgrund av den starka lokala opinion som motsatt sig nedtagning av det södra tallplantaget, för att restaurera området till sandstäpp och torra hedar samt skapa en 20-40 meter bred träd- och buskbård i västerkanten samt ett 10-tal cirka 200 m² stora dungar bibehålls nuvarande markanvändning. Inga åtgärder ska ske inom området under cirka 10 års tid. Under denna tid ska övrig sandstäpps och torrheds restaureringar ske samt uppföljning av utfallet. Därefter ska nytt beslut tas gällande detta områdes framtid.

5 Friluftsliv och turism

5.1 Allmän inledning

Naturreservatet är ett mycket populärt utflyktsmål. Det som främst lockar är vandring, sol och bad samt naturupplevelser. Rastning, ofta med lösspringande hundar, sker i mycket stor skala i synnerhet i naturreservatets södra del. Hundar ska hållas i koppel, som ej får överstiga 5 meter,

detta för att inte besökare ska riskera att mötas av en lösspringande hund och för att inte hundar ska jaga djur eller skada markhäckande fåglars bo eller ungar i området.

Det finns ett undantag från föreskrift A2 att det ej gäller uppförande (efter samråd med länsstyrelsen och inhämtande av ev strandskyddsdispens) byggnader som ej strider mot naturreservatets syfte, ex vindskydd, byggnad som informerar om områdets natur- och friluftsvärden, toalett, bänkar och bord,

Ridning, en av de aktiviteter som är reglerade i naturreservatet

5.2 Utmärkning av naturreservatets gräns

Gränsutmärkning ska utföras enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

5.3 Information

I dagsläget finns stora informationstavlor uppsatta vid parkeringen i Vitemölla och Stigalund samt vid Skepparpsgården/Havängsdösen. Delar av denna information är missvisande och en samordning med den nya naturreservatsinformationen samt aktualisering bör ske. Den skyltgrupp som redan finns etablerad bl.a. bestående av myndigheter, markägaren och lokala föreningar ska ansvara för detta. Informationstavlor om naturreservatet ska sättas upp vid parkeringen i söder och Stigalund samt vid Skepparpsgården/Havängsdösen. Informationstavlor ska även sättas upp där Skåneleden kommer in i området från Ravlunda området, vid busshållplatsen utmed riksväg 9, vid Lindgrenslänga och vid stängelövergången vid Havängs sommarby, se bilaga 2. Totalt 7 skyltar. Information om fältpiplärka och martorn samt vidtagna och planerade restaureringsåtgärder bör sättas upp vid samtliga informationstavlor. Vägskylt som hänvisar till Stigalundsparkeringen bör sättas upp vid väg 9.

5.4 Parkeringar

Parkeringsplatser finns i södra kanten av naturreservatet i anslutning till byn Vitemölla och vid Stigalund samt en bit norr om naturreservatet vid Skepparpsgården/Havängsdösen. Busshållplats finns längs riksväg 9 i direkt anslutning till naturreservatets västra kant.

5.5 Vandringsleder

Skåneleden går igenom området längs med kusten. Leden består av flera parallella stigar. Detta slitage är av godo för naturtyperna och det finns ingen anledning att sammanföra de befintliga stigarna till en led. I övrigt finns en led från parkeringen vid Stigalund ner till havet. Därutöver

bör ytterligare några leder iordningsställas för att besökare ska kunna få uppleva området. Förslag på sträckning finns i bilaga 2. Broar finns över Mölleån, Klammersbäck (nära havet) och Verkaån vid Haväng. Förvaltaren ansvarar i sin helhet för bron över Klammersbäck och har ett delat förvaltaransvar tillsammans med nuvarande fortifikationsverket för bron över Verkaån. Bron över Mölleån ligger ej på förvaltarens ansvar. Ytterligare en bro skulle behöva anläggas över Klammersbäck i den västra delen av naturreservatet. För detta kan strandskyddsdispens behövas. Så kallade farliga träd som riskerar att falla ner på leder eller rastplatser ska tas ned.

5.6 Byggnader

I naturreservatet finns fyra byggnader och sju försvarsanläggningar, sk Per-Albin fort från andra världskriget. Byggnaderna består av Stenörens ålabod, med anor från mitten av 1700-talet. Söder om Stenörens ålabod finns en obebodd stuga, troligen från 1800-talet. Den välkända Lindgrens länga ligger i naturreservatets norra kant, nästan i anslutning till Verkaån. På backarna i södra delen av naturreservatet ligger SMHI:s åskforsknings- och blixtsensorstation. Det inhägnade området kring SMHI:s station arrenderas och sköts av SMHI. Naturreservatet inverkar inte på dessa byggnaders nyttjande eller underhåll.

Stenörens ålabod med delar av torkanläggningen

Lindgrens länga

5.7 Rastplatser och eldstäder

I naturreservatets södra del, i anslutning till parkeringen vid Vitemölla by, finns en iordningsställd rastplats med toalett, soptunnor och eldstad. En mindre rastplats med bänkar och bord finns på stranden vid Stenörens ålabod.

5.8 Renhållning och sanitära anordningar

Toalett och soptunnor finns i anslutning till parkeringen i naturreservatets södra del vid Vitemölla by. Propåer har inkommit att soptunnorna brukar vara överfulla. Antingen bör fler tunnor sättas ut eller så bör tömningsintervallet intensifieras.

6 Konsekvenser av klimatförändringarna

Den stigande havsnivån kommer att medföra att delar av naturreservatet på sikt kommer att hamna under vatten. Ökad mängd nederbörd kommer att påskynda utlakningen av den för sandställen så viktiga kalken. Torra varma somrar bedöms gynna den torra heden samt de

växter och insekter som lever på denna. Risken att invasiva arter kommer in i området och slår ut den inhemska florans och faunan ökar med ett varmare klimat.

7 Jakt

Föreskrifterna C6, C7 och C12 gäller ej i samband med jakt.

8 Tillsyn

Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för naturreservatet.

9 Dokumentation och uppföljning

9.1 Uppföljning av skötselmål

Vart 10:e år:

Översyn av gränsmarkeringen.

Tillse att det inte förekommer invasiva träd- och buskarter inom naturreservatet.

Vart 6:e år:

Kartläggning av naturtypernas areal är genomförd år 2005 och därefter kontroll vart 6:e år.

Inventering av fältpiplärka, sandvedel, sandnejlika, martorn och havsmurarbi.

Vartannat år:

Tillse att uppsatta holkar uppfyller sitt syfte.

Följa upp sandstäppens utveckling och eventuella åtgärdsbehov.

En gång per år:

Markera på karta vilka områden som varit betesfredade under året.

Tillse att skyltarna är hela och rena samt aktuella.

Tillse att spänger, broar och anordningar etc uppfyller sitt syfte.

Tillse att rastplatser, bänkar och bord, toaletter och soptunnor är funktionsdugliga.

Tömma eldstäder på kol.

Strandstädning, åtminstone på plast, metall etc.

Beroende på nyttjandegrad:

Tömning av soptunnor och toaletter.

Fylla på vedförråd.

Rensa rastplatser och parkeringsplatser från skräp.

Särskild uppföljning. (efter påbörjade restaureringsåtgärder avseende sandstäpp)

Uppföljning av florans och djurlivets etablering, särskilt fokus på sandnejlika och sandvedel.

9.2 Dokumentation av skötselåtgärder

Uppsättning och underhåll av gränsmarkering och skyltar.

Vidtagna skötselåtgärder.

Uppförda och underhållna anläggningsanordningar.

9.3 Uppföljning av kostnader

Förvaltaren ansvarar för detta.

10 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare vad gäller i planen angivna mål och riktlinjer för hävden. De åtgärder som anges i planen inom ramen för givna riktlinjer skall ses över om uppföljningen av kvalitetsmålen visar att en översyn är nödvändig eller i övrigt när det är påkallat.

11 Kostnader och finansiering

11.1 Ekonomisk utredning

Förvaltaren gör en ekonomisk utredning avseende kostnader och intäkter för förvaltningen.

11.2 Finansiering av förvaltningen

Staten ansvarar för (ev. bekostar):

- upprättande och revidering av skötselplan,
- utmärkning av naturreservatets gränsutmärkning,
- tillverkning och underhåll av informationsskyltar, inkl. skyltställ (7 stycken),
- ansökan om uppsättning av vägs skylt hos Trafikverket och uppsättning av denna (1 styck),
- uppföljning av bevarandemålen,
- kartläggning av naturtypernas areal, inventering av fältpiplärka, sandvedel, sandnejlika, martorn och havsmurarbi,
- uppföljning av florans och faunans utveckling i samband med restaurering av sandstäpp,
- tillsyn av naturreservatet,

Förvaltaren ansvarar för (ev. bekostar):

- genomförande av skötselområdenas mål,
- underhåll av naturreservatets gränsutmärkning,
- eventuell nystängsling med stolpar av obehandlad ek som bränts i rotdelen,
- uppsättning och underhåll av fem holkar för skogsduva
- uppföljning av skötselåtgärder,
- underhåll och anläggande av broar över Klammersbäck i sin helhet och Verkaån i delat förvaltarship med markägaren till Ravlunda skjutfält,
- underhåll och ev nyanläggande av leder,
- underhåll och ev nyuppförande av bänkar, bord, grillplatser som ej tillhör Skåneleden,

Kommunen ansvarar för (ev. bekostar):

- underhåll av parkeringsplatser, rastplatser (att dessa hålls rena från skräp),
- underhåll och tömning av toalett, soptunnor och eldstäder på kol,
- att utmärkning av martorn sker inför strandstädning, om annat än manuell plockning skulle vara aktuellt,
- underhåll och ev nyuppförande av bänkar, bord, grillplatser, vedförråd som tillhör Skåneleden,
- varningsinformation gällande farliga strömmar,
- livräddningsbojar och annan räddningsutrustning,

Stiftelsen för Fritidsområden i Skåne ansvarar för (ev. bekostar):

- underhåll av byggnader, (ej toaletten),
- Stiftelsens tidigare uppsatta skyltar i området.

Arrendator ansvarar för (ev. bekostar):

- sina betesdjur,
- underhåll och tillsyn av hägnader kring betesdjur, inkl löpande kostnader för elektricitet.

Förvaltaren kan genom skötselavtal överföra ansvar för vissa av ovanstående punkter till markägaren, arrendatorer eller annan entreprenör.

12 Rödlisterade arter enligt Artdatabanken 2010

				RE	CR
				Nationellt utdöd	Akut hotad
				EN	Starkt hotad
				VU	Sårbar
				NT	Nära hotad
				LC	Livskraftig
				Klass	Senast kända observation
Växter:					
Tofsäxing, <i>Koeleria glauca</i> ,				EN	2012
Dvärgserradella, <i>Ornithopus perpusillus</i>				EN	
Sandnejlika, <i>Dianthus arenarius</i>				EN	2012 ca 10.000 ex
Stor sandlilja, <i>Anthericum liliago</i>				EN	2012
Sandtimotej, <i>Phleum arenarium</i>				EN	1986
Sandvedel, <i>Astragalus arenarius</i>				EN	2010 ca 100 ex
Martorn, <i>Eryngium maritimum</i>				EN	2007 ca 12 ex
Luktvädd, <i>Scabiosa canescens</i>				VU	2010
Grådådra, <i>Alyssum alyssoides</i>				VU	1999
Flockarun, <i>Centaureum erythraea</i>				VU	2000
Skogsveronika, <i>Veronica montana</i>				VU	2002
Majnycklar, <i>Dactylorhiza majalis</i>				NT	
Låsbräken, <i>Botrychium lunaria</i>				NT	2010
Sandviol, <i>Viola rupestris ssp. Rupestris</i>				NT	2002
Pipstäckra, <i>Oenanthe fistulosa</i>				EN	Före år 1960
Vittåtel, <i>Aira caryophyllea</i>				VU	Före år 1960
Fåglar:					
Fältpiplärka, <i>Anthus campestris</i>				EN	2012 2 ex
Hämpling <i>Carduelis cannabina</i>				VU	2011
Rapphöna, <i>Perdix perdix</i>				NT	2008
Sånglärka, <i>Alauda arvensis</i>				NT	2012
Backsvala, <i>Riparia riparia</i>				NT	2012 häckande
Insekter:					
Havsmurarbi, <i>Osmia maritima</i>				CR	
Sandgeting, <i>Pterocheilus phaleratus</i>				EN	2008 1 ex
Fyrfläckig dyngbagge, <i>Aphodius quadriguttatus</i>				EN	1999
Platt frölöpare, <i>Harpalus hirtipes</i>				EN	
Matt sollöpare, <i>Poecilus punctulatus</i>				EN	

Daggborre, <i>Maladera holosericea</i>	EN		
Månhornsbagge, <i>Copris lunaris</i>	VU	2003	
Väpplingblåvinge, <i>Polyommatus dorylas</i>	VU	2005	
Streckhedspinnare, <i>Spiris striata</i>	VU	2010	
Mindre linjordloppa, <i>Longitarsus parvulus</i>	VU	2010	
Dysterlöpore, <i>Harpalus melancholicus</i>	VU	2010	
<i>Galeruca interrupta</i>	VU	1997	
Getingrovfluga <i>Asilus crabroniformis</i>	VU	2009	på komocka
<i>Hypocaccus rugiceps</i>	VU	2008	1ex
Rödhsad köttbagge, <i>Necrobia ruficollis</i>	VU		
Rakhorndyvel, <i>Onthophagus nuchicornis</i>	NT	2003	
Krokhorndyvel, <i>Onthophagus fracticornis</i>	NT	2003	
Läppstekel, <i>Bembix rostrata</i>	NT	2010	6 ex
Mindre horndyvel, <i>Onthophagus similis</i>	NT	2003	
Oval frölöpore, <i>Harpalus servus</i>	NT	1997	10 ex
Hedpärlemorfjäril, <i>Argynnis niobe</i>	NT	2009	
Barkrödrock <i>Ampedus cinnabarinus</i>	NT	2005	på ihålig bok
Stor plattnosbagge <i>Platyrhinus resinosus</i>	NT	2005	på ihålig bok
Rödfläckig blåvinge, <i>Aricia agestis</i>	NT	2010	10-tal
Svartfläckig blåvinge, <i>Maculinea arion</i>	NT	2011	
<i>Cryptocephalus sericeus</i>	NT	2008	
Havstapetserarbi, <i>Megachile dorsalis</i>	NT	2008	5 ex
<i>Cardiophorus asellus</i>	NT	2006	1 ex
<i>Malachius aeneus</i>	NT	2008	3 ex

Lavar:

Bokvårtlav, <i>Pyrenula nitida</i>	NT	1994	
------------------------------------	----	------	--

Svampar:

Mörk stjälskröksvamp, <i>Tulostoma melanocyclum</i>	CR		
Sträv jordstjärna, <i>Geastrum berkeleyi</i>	EN	2002	
Naveljordstjärna, <i>Geastrum elegans</i>	EN	2001	
Grå stjälskröksvamp, <i>Tulostoma kotlabae</i>	EN	2007	
Fransig stjälskröksvamp, <i>Tulostoma fimbriatum</i>	EN	2007	
Säckjordstjärna, <i>Geastrum saccatum</i>	EN		
Stor diskröksvamp, <i>Disciseda bovista</i>	EN		
Blomjordstjärna, <i>Geastrum floriforme</i>	EN		
Stäppjordstjärna, <i>Geastrum pseudolimbium</i>	EN		
Liten diskröksvamp, <i>Disciseda candida</i>	VU	1994	
Liten jordstjärna, <i>Geastrum minimum</i>	VU	2002	
Läderboll, <i>Mycenastrum corium</i>	VU		
Sprickborstskinn, <i>Hymenochaete corrugata</i>	VU		
Dvärgjordstjärna, <i>Geastrum schmidelii</i>	NT	2010	
Stjälskröksvamp, <i>Tulostoma brumale</i>	NT	2010	
Jättekamskivling, <i>Amanita ceciliae</i>	NT		
Stinklerskivling, <i>Camarophylloopsis foetens</i>	NT		
Scharlakansvaxskivling, <i>Hygrocybe punicea</i>	NT		
Mörk jordstjärna, <i>Geastrum coronatum</i>	NT		
Lädervaxskivling, <i>Hygrocybe russocoriacea</i>	NT		

Rosentrattskivling, <i>Leucopaxillus rhodoleucus</i>	NT
Stor sotdyna, <i>Camarops polysperma</i>	NT
Gullklubba, <i>Calocera glossoides</i>	NT
Kärrjordtunga, <i>Geoglossum simile</i>	NT
Tallticka, <i>Phellinus pini</i>	NT
Fatsvamp, <i>Poronia punctata</i>	NT

Groddjur:

Strandpadda, <i>Bufo Calamita</i>	VU
Långbensgroda, <i>Rana Dalmatina</i>	VU
Sandödlä, <i>Lacerta agilis</i>	VU

12.1 EU-prioriterade naturtyper, arter och bevarandestatus år 2003

Naturtyp (hektar)	Areal fullgod status	Areal ej fullgod status
Vandrande sanddynor med sandrör (vita dynor; 2120)		11,6
Sanddynområden med krypvide/sandvide (2170)		1,5
Trädklädda sanddynor (2180)		7,6
Gräsmarkssanddynor med borsttåtel och rödven (2330)	20,2	
Torra hedar (alla typer; 4030)		3,3
* Sandstäpp (6120)		15,4
Kalkgräsmarker (6210)		5,1
* Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ (6270)	19,7	15,2
Fuktängar med blåtåtel eller starr (6410)		0,3
Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ (9070)		24,8
Boskogs av örtrik typ (9130)		2,5
*Alluviala lövskogar, som tidvis är översvämmade (9750)		7,6
Arter från år 2003		
Sandnejlika (1954)	Fullgod status	
Fältpiplärka - <i>Anthus campestris</i> (A255)		uppgift saknas
Nattskärja - <i>Caprimulgus europeus</i> (A224)		uppgift saknas
Trädlärka - <i>Lullula arborea</i> (A246)		uppgift saknas
Spillkråka - <i>Dryocopus martius</i> (A236)		uppgift saknas
Törnskata - <i>Lanius collurio</i> (A338)		uppgift saknas
Större vattensalamander - <i>Triturus cristatus</i> (1166)	Fullgod status	
Stensimpa - <i>Cottus gobio</i> (1163)	Fullgod status	

13 Källor

13.1 Kartor

- Generalstabskartan, Kristianstad J243-6-1, 1826. Krigsarkivet.
- Häradsekonomiska kartan 1926-34, Brösarp J112-3-78. Rikets allmänna kartverks arkiv, Lantmäteriet.
- Övriga kartor och bakgrundskartor, Lantmäteriet. © Bakgrundskartor Lantmäteriet, dnr 106-2004/188
- Jordartskartan 2D Tomelilla NO/Simrishamn 2E SV, skala 1:50 000, 2000. SGU Ae 135.
- Berggrundskartan 2D Tomelilla NO (med beskrivning på baksidan), skala 1:50 000, 2001. SGU Af 213.

13.2. Skriftliga källor

- Länsstyrelsen i Kristianstads län 1990. Riksintresse Naturvård. Kristianstads län. Del I
- Länsstyrelsen i Kristianstads län 1990. Riksintresse Friluftsliv. Kristianstads län. Del II
- Länsstyrelsen i Kristianstads län 1996. Från Bjäre till Österlen. Skånska natur- och kulturmiljöer
- Artdatabankens artfaktablad <http://www.artdata.slu.se>
- Länsstyrelsen i Skåne län (2009) Fältpiplärka, *Anthus campestris*, i Skåne 2008
- Naturvårdsverket, Åtgärdsprogram för martorn 2008-2012, rapport 5940, 2009
- Naturvårdsverket, Åtgärdsprogram för dynglevande skalbaggar 2007-2011, rapport 5689, 2007
- Länsstyrelsen i Skåne län (2005) Bevarandeplan för Natura 2000-området Klammersbäck
- Länsstyrelsen i Skåne län (2005) Bevarandeplan för Natura 2000-området Verkeånsdalgång
- Floran i Skåne, Lunds botaniska förening, Olsson, K-A. m.fl. (red.), 2003.
- Artportalen www.artportalen.se
- Kulturmiljöprogram för Skåne 2006, Länsstyrelsen i Skåne län
- Malmberg, Persson, K., 2000: Beskrivning till jordartskartan 2D Tomelilla NO. SGU Ae 135
- Östra Klammersbäck, Sandstapp och skötsel, examensarbete i naturvård, Paulia Wendt, ht 2007, Lunds universitet
- Avseende delar av förteckningen avseende svampar: S-Å. Hanson,
- Disturbance regimes in dry sandy grasslands –past, present and future: Anja Madelen Ödman, Lunds Universitet 2012.

13.3 Muntliga kontakter

Stefan Olsson, Stiftelsen för fritidsområden i Skåne

Agne och Bengt Brogårdh, Brukare

Pål-Axel Olsson, Lunds universitet

Sven-Åke Hanson, mykolog

Havängs Museiförening, bl.a. Lars Holmqvist, Jan Jonasson, Christina Drotz-Jonasson

Vitemölle Lejeförening, bl.a. Anders Westerberg

Närboenden & besökare i naturreservatet

13.4 Foton

Samtliga Johan Johnmark år 2011-2012.

Naturreseptatet Haväng och Vitemölla strandbackar i Simrishamns kommun består av sandmark med bl.a sandstäpp och den mycket hotade biologiska mångfalden som är kopplade till denna naturtyp. Området är viktigt för det rörliga friluftslivet med framförallt bad, rekreation och naturstudier. En del i länsstyrelsens verksamhet är att skydda värdefull natur genom att bilda naturreseptat och upprätta skötselplaner.

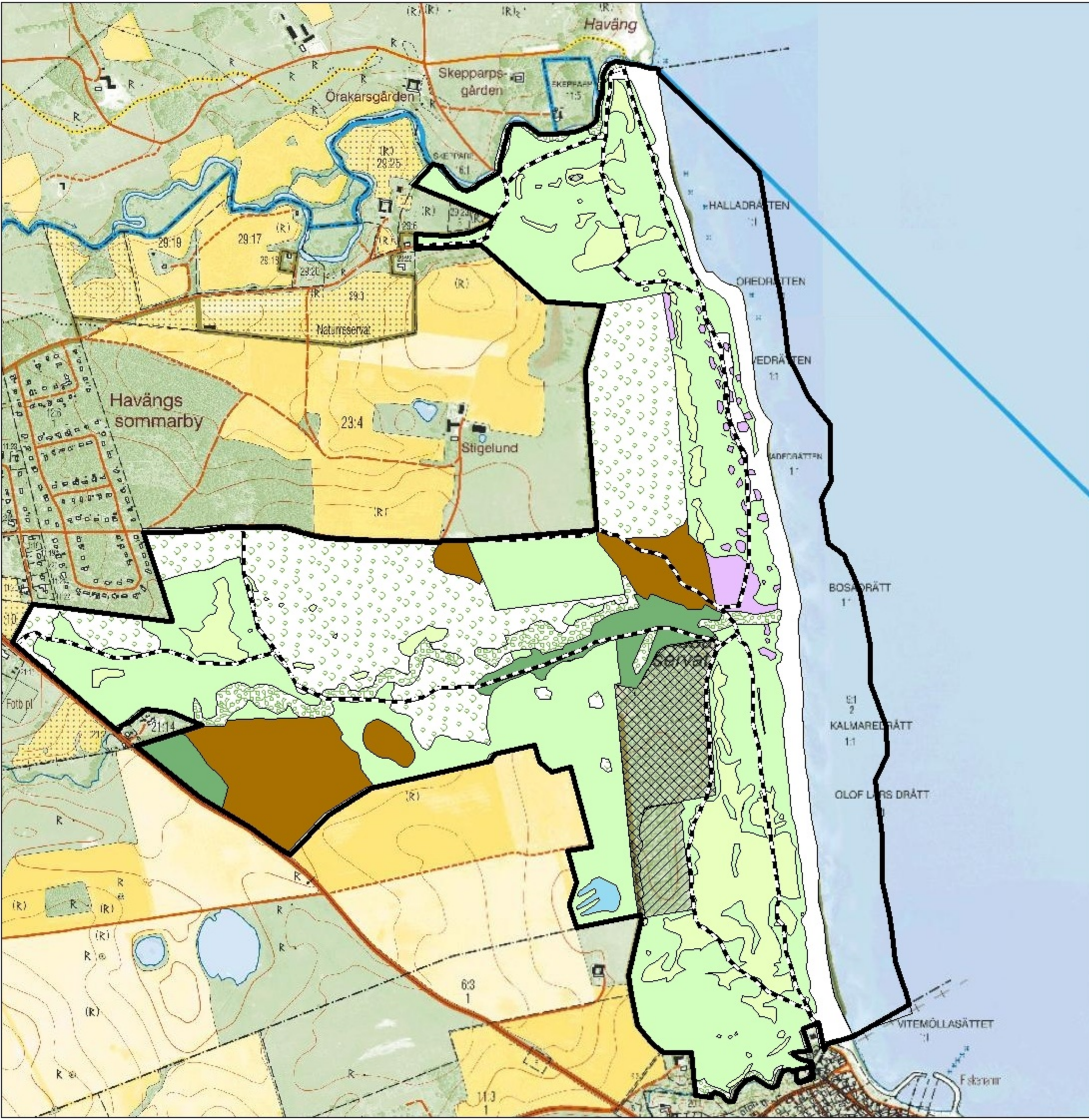
Skötselplanen innehåller syftet med naturreseptatet, en markhistorisk beskrivning samt planerad markanvändning, mål och skötselåtgärder för området. Den innehåller även information om friluftsliv samt om hur en framtida uppföljning av området är tänkt att ske

Länsstyrelsen
Skåne

Östra Boulevarden 62 A, 291 86 Kristianstad
Kungsgatan 13, 205 15 Malmö
Tel 044/040-25 20 00, Fax 044/040-25 21 10
Epost lansstyrelsen@m.lst.se
www.m.lst.se

www.lansstyrelsen.se/skane

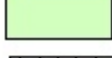
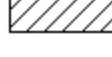
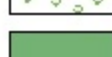
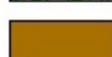

Bilaga 1 Skötselområden

 Naturreservatsgräns

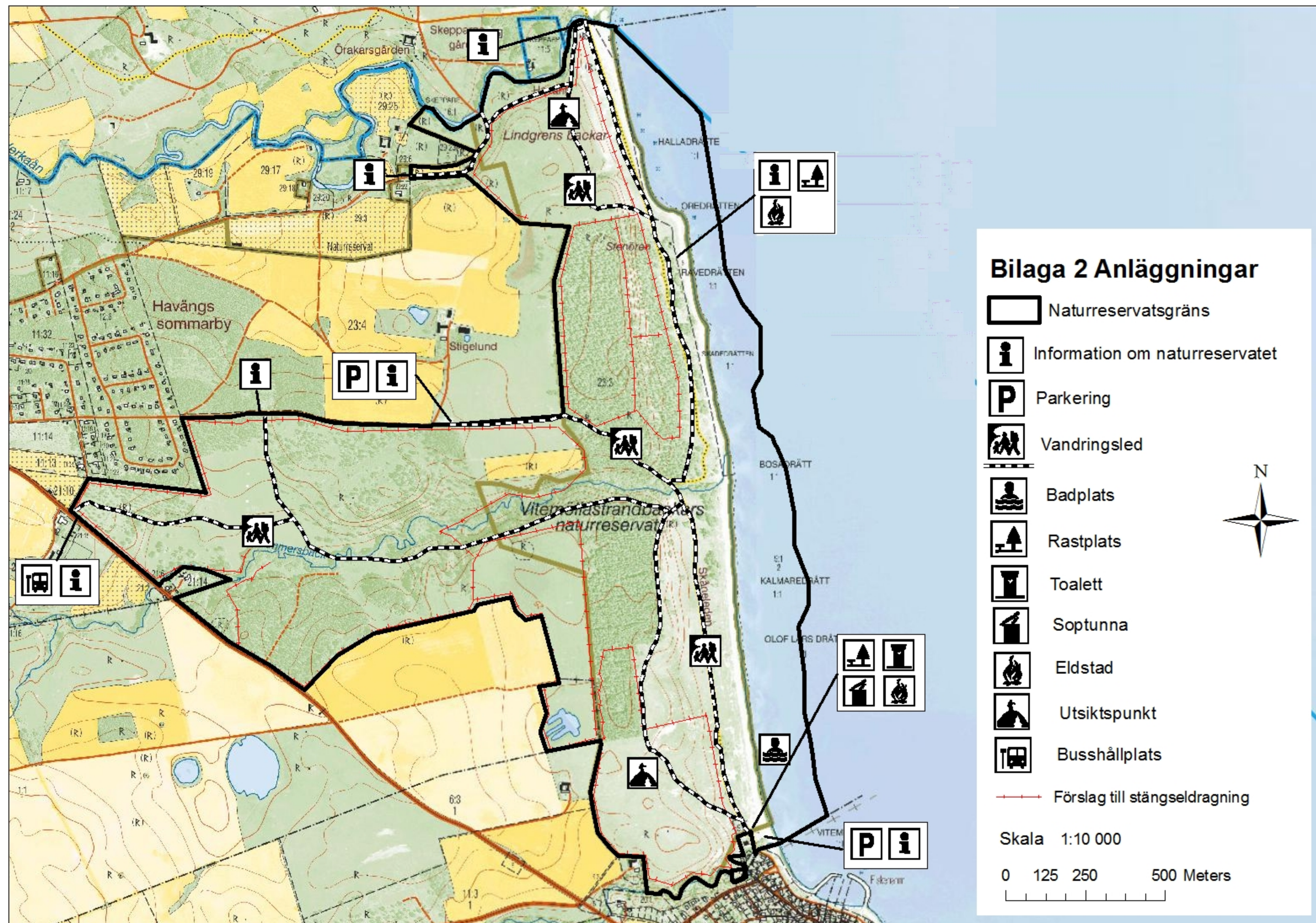
Skötselområden

- Sandstrand och öppna dyner
- Trädklädda sanddyner
- Sandstäpp
- Torra hedar
- Utvecklingsområde successiv övergång till sandstäpp/torrhed i samråd med skötselrådet
- Fri utveckling med nuvarande markanvändning ny bedömning om cirka 10 år
- Trädklädda betesmarker
- Ädellövskogar
- Vattendrag och sumpskogar
- Blandskogar med tall och ädellöv
- Kumla Flo (Ola Hans korra)
- Hav

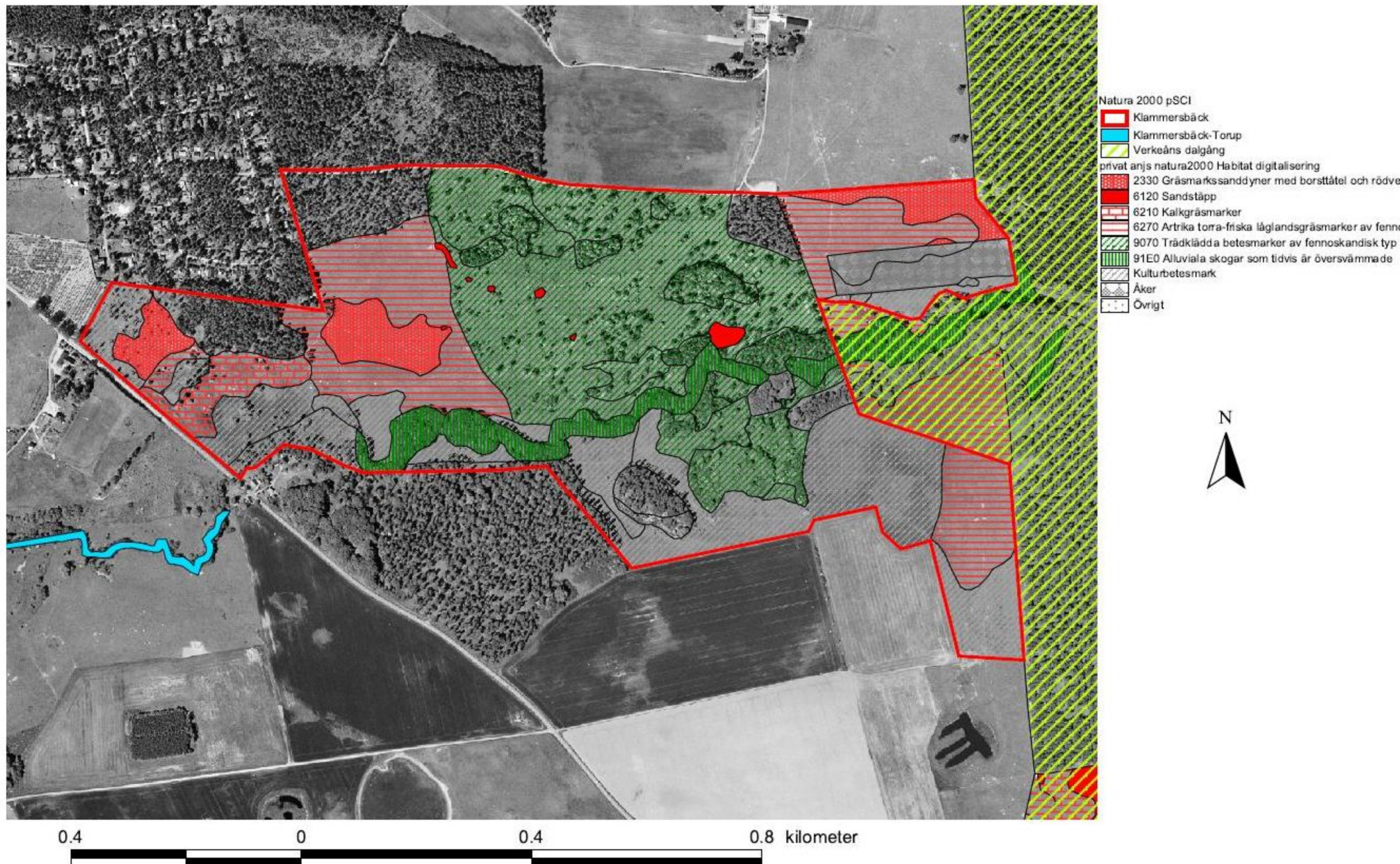
Skala 1:10 000

0 250 500 1 000 Meter

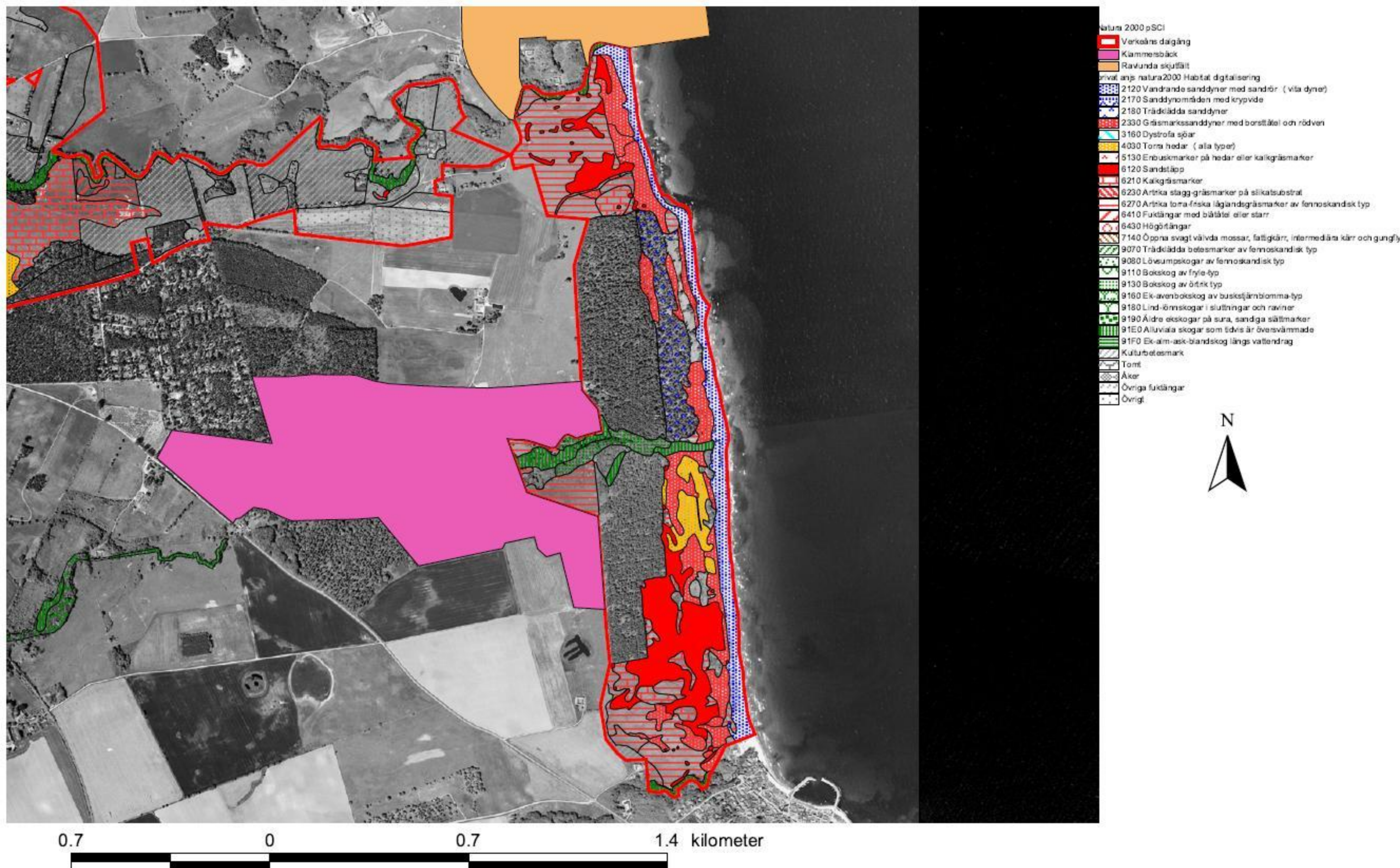

Bilaga 3. Översiktskarta Natura 2000-området Klammersbäck med naturtyper enligt Natura 2000

Bilaga 4. Översiktskarta Natura 2000-området Verkeåns dalgång med naturtyper enligt Natura 2000

Bilaga 5 Målbild år 2040-50

För det rasterade området ska nytt beslut tas inom cirka 10 år.